

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Patrik Vjačka

**Multivektorový model zahraniční politiky a jeho aplikace v
mezinárodních vztazích: případ Kazachstánu**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Markéta Žídková, Ph.D., M.A.

Olomouc, 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *“Multivektorový model zahraniční politiky a jeho aplikace v mezinárodních vztazích: případ Kazachstánu”* vypracoval samostatně a na základě uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne 27. 4. 2023

.....

Podpis

Poděkování

Zde bych chtěl poděkovat svým rodičům, bratrovi, a hlavně také své přítelkyni za nekonečnou podporu, kterou mi v průběhu psaní práce poskytli a bez které bych se neobešel. Velmi bych chtěl také poděkovat vedoucí mé práce, Mgr Markétě Žídkové Ph.D., M. A. za její rady, vstřícný a ochotný přístup k mé práci, který byl pro mě neskutečně přínosný.

Obsah

Seznam zkratek	1
Úvod	2
1. Multivektorový přístup	8
1.1 Vymezení pojmu multivektorismus a jeho využití	8
1.2 Vysvětlení multivektorismu pomocí realistické teorie mezinárodních vztahů	11
1.3 Konceptualizace a stanovení indikátorů	13
2. Multivektorismus v zahraniční politice Kazachstánu	15
2.1 Vývoj a specifika multivektorového přístupu v Kazachstánu	15
2.2 Koncepce zahraniční politiky Kazachstánu	17
3. Analýza vztahů Kazachstánu s Čínou a Ruskem mezi lety 2014–2021	20
3.1 Vztahy Kazachstánu s Ruskou federací	20
3.1.1 Politické vztahy	21
3.1.2 Bezpečnostní spolupráce	23
3.1.3 Ekonomický aspekt vztahů	27
3.2 Vztahy Kazachstánu s Čínskou Lidovou Republikou	30
3.2.1 Politická rovina vztahů	30
3.2.2 Kooperace v rámci bezpečnosti a vojenství	32
3.2.3 Ekonomické vztahy	35
3.3 Zhodnocení role multivektorismu v zahraniční politice Kazachstánu mezi lety 2014-2021	38
Závěr	41
Zdroje	45

Seznam zkratk

BRI – Iniciativa “Pás a stezka”

CISFTA – Smlouva o volném obchodu v rámci Společenství nezávislých států

EAEU – Eurasijská ekonomická unie

EU – Evropská Unie

KSRR – Kolektivní síly rychlé reakce

NATO – Severoatlantická aliance

OSKB – Organizace smlouvy pro kolektivní bezpečnost

OSN – Organizace spojených národů

RŽD – Ruské železnice

SCO – Šanghajská organizace spolupráce

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

USA – Spojené státy americké

USD – Americký dolar

Úvod

Rozpad Sovětského svazu v roce 1991 byl významnou geopolitickou událostí, která zásadně změnila politické rozložení moci v Evropě a Asii na konci 20. století. Nově nezávislé republiky dostaly možnost si zvolit, jak budou nakládat s možností svobodně rozhodovat o svém politickém směřování, které již není závislé na předešlých zájmech SSSR. Sféry vlivu ve světě se také zřetelně přeuspořádaly, jelikož jedinou supervelmocí zůstaly Spojené státy americké, a tudíž žádný soudobý stát tak neměl možnost se této hegemonii vyrovnat. Postupem času se však vše změnilo, a to s nástupem mocenského vlivu Číny, Ruské Federace, nebo také i Evropské Unie, jako celků, které do určité míry vyvážily mocenskou převahu USA, což vyústilo v multipolaritu mezinárodního systému. Tato skutečnost přinutila nově vzniklé republiky vybrat nový mezinárodně-politický směr, kterým by se tyto státy řídily v budoucím vývoji.

Jedním ze států, který se do této pozice dostal, byl poprvé nezávislý Kazachstán. Již od raných dějin se území tohoto státu nacházelo ve střetu vlivů významných soudobých států a v současné době již světových velmocí, které se v tomto regionu snažily nastolit svůj vliv. Přerušení nastalo až s nástupem Ruského impéria a začleněním tzv. Kazašského chanátu do tohoto státního uskupení. Nadvláda Rusů nad územím moderního Kazachstánu pokračovala i za dob Sovětského svazu, kdy byl Kazachstán začleněn jako nově vzniklá Kazašská SSR.

S rozpadem Sovětského svazu se Kazachstán stal nezávislou republikou a mohl tak začít suverénně rozhodovat nad svou vlastní politikou. Avšak nová multipolární éra, která v tomto období začala pomalu nabírat momentum, dostala Kazachstán a další nově vzniklé postsovětské státy do situace, kdy nově vytvořený světový systém vytvořil tlak na tyto státy pro nasměrování své mezinárodní politiky k nově vznikajícím mocenským blokům. Kazachstán se tudíž rozhodl pro vytvoření přístupu vhodného k zahraniční politice, jež by byl nezávislý na polaritě mezinárodního systému a udržující dobré vztahy s Ruskem, které by však neomezovaly potenciál další možné spolupráce, zejména s Čínou a Spojenými státy, respektive západní Evropou.

Tématem této práce je tudíž analýza multivektorového přístupu Kazachstánu k zahraniční politice ve vztazích s regionálními velmocemi. Z toho také vyplývá cíl práce, kterým je zhodnocení role multivektorového přístupu v zahraniční politice Kazachstánu ve zkoumaném období, kterým jsou roky 2014–2021. Geografické vymezení práce je pak zaměřeno na Kazachstán, Ruskou federaci a Čínskou lidovou republiku.

Práce je koncipována jako deskriptivní případová studie s prvky komparační analýzy. Případem v této studii bude multivektorový přístup v rámci zahraniční politiky Kazachstánu jako státu, který je jedním z jeho předních zastánců, z čehož vyplývá vybraná metoda výzkumu. Deskripce spočívá v popsání co největšího množství faktorů, které mohly ovlivnit vztahy mezi zkoumanými zeměmi. Komparativní metody v tomto textu budou v určité míře využity zejména ve dvou částech práce. První částí je srovnání přístupů dvou kazašských prezidentů, a to Tokajeva a Nazarbajeva. Proměnnými v této komparaci budou jednotlivé faktory, ve kterých se tyto přístupy liší, nebo naopak shodují. Komparace bude využita také v analytické části, kde bude využita k přístupu k analýze přístupu Kazachstánu k jednotlivým velmocím, a to Rusku a Číně ve stanoveném časovém úseku. Komparovány zde budou tři stěžejní oblasti zahraniční spolupráce, a to politická, bezpečnostní a ekonomická. V těchto kategoriích budou poté obsaženy jednotlivé milníky spolupráce zásadní pro bilaterální vztahy a události, které jsou pro danou oblast důležité ve zkoumaném období. V analýze budou vyzdvížena také negativa spolupráce, jelikož odchylky od standardních vztahů pomůžou ilustrovat způsob, jakým se staví stát praktikující multivektorový přístup ke krizím v zahraničních vztazích. V závěru budou poté komparovány rozdíly přístupu k zahraničním vztahům v rámci těchto kategorií a konečnému vyhodnocení na základě stanovených indikátorů, kterými budou principy, na kterých multivektorismus funguje.

K dosažení stanoveného cíle se práce bude snažit zodpovědět sérii výzkumných otázek, přičemž nejdůležitější bude ta hlavní, jejíž znění je následovné: *Dařilo se Kazachstánu vést zahraniční politiku v období mezi lety 2014-2021 tak, aby dodržela principy multivektorového přístupu?* Pro dosažení vedlejších cílů práce jsou stanoveny následovné otázky: *Co je to multivektorismus, jaké jsou jeho hlavní cíle a*

jak se váže k teoriím mezinárodních vztahů? Jakou má zkušenost Kazachstán s multivektorem a jaká jsou specifika kazachstánského multivektorisumu?

Časový úsek, který bude v práci analyzován, je stanoven mezi lety 2014–2021, přičemž důležitá fakta mimo tento úsek budou také zmíněna pro vytvoření kontextu. Jako počáteční byl pro výzkum vybrán rok 2014, a to zejména z důvodu ruské invaze na Krymský poloostrov, jež výrazně změnila poměry v mezinárodním prostředí a mnoho států tuto invazi odsoudilo. Právě tento milník tak mohl ovlivnit přístup Kazachstánu k Rusku a celkový politický diskurz Kazachstánu v souvislosti s multivektorovým přístupem. Zároveň se v tomto roce podařilo dohodnout Rusku, Bělorusku a Kazachstánu vznik nové politické a ekonomické unie, tzv. Euroasijské ekonomické unie. V následujícím roce pak také proběhly volby, které předznamenaly pád Nazarbajeva a jeho moci. Také lze následné období považovat za postupné zvýšení vlivu Číny na Kazachstán a jeho zahraniční politiku, zejména s ohledem na iniciativu "Pás a stezka" a nárůstu intenzity bilaterálních vztahů.

Práce bude rozdělena do tří kapitol, z nichž každá se bude zabývat na jiném aspektu tématu. První kapitola se zaměří na konceptualizaci multivektorisumu jako celku, včetně poskytnutí teoretického rámce pro tento termín. To bude zahrnovat identifikaci teorií, na kterých je tento termín založen a které jej mohou pomoci vysvětlit. Bude také důležité určit cíle tohoto přístupu a způsob, jakým lze těchto cílů dosáhnout. Důležité bude také vysvětlení multivektorisumu pomocí těchto teorií mezinárodních vztahů. Na základě zjištění této kapitoly bude v poslední podkapitole představena souhrnná konceptualizace pojmu multivektorisumu a všechny relevantní indikátory, které budou pro výzkum klíčové.

Druhá kapitola prozkoumá roli multivektorisumu v zahraniční politice Kazachstánu a položí základ pro následnou analýzu tohoto přístupu. Bude zmíněna jak role bývalého prezidenta Kazachstánu Nursultana Nazarbajeva a jeho propagace tohoto přístupu v mezinárodním prostoru, tak i role současného prezidenta Kazachstánu Kasyma-Žomart Tokajeva, jež postupně začal reformovat režim, závislý z velké části na prezidentovi předchozím a měnit určitým způsobem politický diskurz Kazachstánu. Důležitá v této kapitole bude komparace přístupů těchto prezidentů k multivektorisumu, zahrnutá v rámci *Strategických koncepcí zahraniční politiky*, což

jsou dokumenty stanovující cíle zahraniční politiky na předem stanovenou dobu. V neposlední řadě budou zmíněna specifika kazachstánského multivektorismu, čímž se liší od ostatních států, které praktikují tento přístup.

Třetí kapitola je samotná analýza politických, bezpečnostně—vojenských a ekonomických vztahů Kazachstánu a jednotlivých velmocí, které jsou významné ve středoasijském regionu, včetně bezpečnostního rozměru. Vybranými velmocemi pro účely této práce jsou Ruská federace a Čínská lidová republika, jež jsou nejdůležitějšími ekonomickými mocnostmi s nezanedbatelným vlivem v oblasti střední Asie a významnými partnery Kazachstánu, ať už v rámci zahraniční politiky, zahraničního obchodu, tak i zajištění vzájemné bezpečnosti a dalších oblastí. Hlavní dvě podkapitoly se budou věnovat každé velmoci zvlášť, jakožto politickým, bezpečnostním a ekonomickým rozhodnutím a dalším skutečností, které utvářely podobu vztahů Kazachstánu s těmito státy. Období analýzy je ohraničeno lety 2014–2021, a to posledním funkčním obdobím prezidenta Nursultana Nazarbajeva a prvním současného prezidenta Kasyma-Žomart Tokajeva. Analýza bude ukončena rokem 2021, jelikož v následném období počínaje lednem 2021 se zásadně změnil politický diskurz Kazachstánu, kdy se současný prezident Tokajev distancoval od spojení bývalým prezidentem Nazarbajevem a zásadně to tak ovlivnilo jeho politiku, také invaze ruských vojsk na Ukrajinu vytvořila kontroverze v rámci vztahů Kazachstánu s Ruskem. Tento fakt by tak mohl vytvořit významnou odchylku od analyzovaných vztahů a bylo by vhodné těmto událostem věnovat samostatnou analýzu, než je pouze stručně popsat. Dalším důvodem je také nedostatečné analytické pokrytí událostí po roce 2021. Poslední podkapitola se pak bude věnovat interpretaci těchto poznatků, čímž se propojí

Zdroje, na kterých tato práce staví, jsou zejména odborné články, analýzy, odborná literatura a také primární zdroje, včetně tiskových zpráv a oficiálních dokumentů. Většina zdrojů je od autorů, jež se zabývají regionem střední Asie a zeměmi bývalého Sovětského svazu. Primární zdroje jsou poté veřejné prohlášení politiků a související oficiální dokumenty, které jsou pro tento výzkum relevantní. Vzhledem k tomu, že téma multivektorismu není rozsáhle prozkoumáno, bude bibliografie použitá v této práci omezena na teoretické koncepty. V této práci proto bude omezeno použití českých zdrojů, neboť v českém jazyce je málo zdrojů zaměřených na téma

multivektorismu a minimální pokrytí událostí týkajících se zahraničních vztahů Republiky Kazachstán, až na některé výjimky.

Jako výborný základ pro tuto analýzu a zejména její teoretickou část posloužil článek *Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers*, vydaný v roce 2020. Tento text je komplexní analýzou multivektorismu právě v případě Kazachstánu a slouží jako hodnotný zdroj pro teoretické vymezení pojmu multivektorismus. V této analýze se také probírají různé způsoby uplatňování multivektorismu a další informace o tomto přístupu. Zajímavým aspektem je také zasazení přístupu do několika teoretických rámců, jako je např. tzv. "Bandwagoning" a jejich následným vyhodnocením. Autory této práce je uskupení mnoha analytiků, z nichž pravděpodobně nejvýznamnější je Rachel Vanderhill, politická analytička z Wofford College v Jižní Karolíně, USA.

Renomovaným autorem, z jehož textů tato práce čerpala zejména v teoretické části je Reuel R. Hanks, který je profesorem na Oklahomské státní univerzitě ve Stillwateru, USA. Jeho analýzy jsou hodnotné jak v rámci výzkumu Kazachstánu jako takového, tak i postsovětského prostoru, včetně zahraničních vztahů středoasijských států. Pravděpodobně nejdůležitější analýzou Hankse, která výrazně posloužila v rámci tohoto výzkumu, je text *"Multi-vector politics" and Kazakhstan's emerging role as a geo-strategic player in Central Asia*, vydán v roce 2009. V textu jsou cenné informace o multivektorismu jak v případě celkového regionu Centrální Asie, tak zejména Kazachstánu. Je zde vyzdvížena geopolitická role jednotlivých zemí a také mnoho dalších skutečností důležitých pro výzkum přístupu k zahraniční politice bývalých zemí SSSR jako takových. Hanks také dokázal komplexně, a přitom přesně definovat multivektorový přístup a jednotlivé cíle, které si předurčuje.

V rámci teoretického vymezení pojmu multivektorismus byla stěžejní kapitola z knihy *Kazakhstan and the Soviet Legacy*, s názvem *End of an Era? Kazakhstan and the Fate of Multivectorism* z roku 2019. Jejím autorem je C. J. Sullivan, analytik mezinárodních vztahů a specialista na politiku regionu střední Asie z Nazarbajevovy univerzity v Astaně. V této analýze byl poskytnut pohled na multivektorismus v období zhoršených vztahů mezi Ruskem a Západem, což je klíčové pro fungování multivektorismu vzhledem k balancující povaze tohoto přístupu. Právě také

argumentace autora o přechodu Kazachstánu k více “reaktivní” verzi multivektorismu je velmi důležitá pro tuto analýzu, jelikož vymezení multivektorismu na dvě kategorie zároveň pomohlo rozdělit tento přístup a pochopit jednotlivé jeho nuance, zejména tak v případě Kazachstánu.

Dalším autorem, jehož analýzy byly v této práci využity, je Mariya Y. Omelicheva, která působí National War College ve Washingtonu, USA. Tato autorka vytvořila mnoho kvalitních analýz týkajících se zejména regionu střední Asie, v rámci této práce byly konkrétně využity dva texty této autorky, a to *Kazakhstan's Multi-Vectorism and Sino-Russian Relations* a *Kazakhstan--Russia Relations in the Wake of the January Unrest*. Tato analýza byla přínosná jak pro teoretickou část textu, jelikož vysvětlila, jaké benefity přinesl multivektorový přístup Kazachstánu, jak zároveň tyto kroky ovlivnily přístup a jak se Kazachstán obecně staví k otázkám v mezinárodní politice, tak i pro analytickou část.

Pro tuto analýzu byly zásadní také primární zdroje, zejména oficiální dokumenty, tiskové zprávy a prohlášení vysokých politických osobností. Většina informací byla čerpána z oficiálních vládních dokumentů, konkrétně těch od kazachstánské vlády. Pozoruhodnými příklady a důležitými prameny pro tuto práci jsou Strategické koncepce zahraniční politiky na období 2014-2020 a 2021-2030. Tyto dokumenty slouží jako klíčové body pro analýzu zkoumaného přístupu, protože poskytují náhled na to, jak Kazachstán plánuje v uvedeném období postupovat v zahraniční politice. To umožňuje stanovit cíle, kterých by mělo být dosaženo a mohou tak být následně prozkoumány. Zmíněna je také neoddělitelná povaha multivektorismu jako součásti zahraniční politiky Republiky Kazachstán, umožňující využití tohoto přístupu v rámci výzkumu a teorie.

V rámci sběru statistických dat pro potřeby analýzy byla využita zejména data ze Statistického úřadu Republiky Kazachstán, který poskytuje široký výběr dat, týkajících se jednotlivých oblastí spadajících pod působnost tohoto úřadu, také včetně zahraničních záležitostí. V tomto případě bylo využito zejména dat týkajících se zahraničního obchodu. Další data nespádající pod tento úřad, byla čerpána ze stránek státních a nestátních organizací, zabývajících se mezinárodní politikou a obchodem.

1. Multivektorový přístup

Tato kapitola má za úkol vysvětlit, co je to multivektorový přístup, jaké jsou jeho cíle a také důvody, proč si mnohé státy vybraly tento přístup jako hlavní rámec své zahraniční politiky. První podkapitola se věnuje vývoji multivektorismu a postupnou snahou tento přístup konceptualizovat. Druhá podkapitola vysvětluje multivektorismus pomocí realistické teorie mezinárodních vztahů a hledá důvody, proč se některé země, zejména pak z postsovětského prostoru přiklonily k tomuto přístupu. Poslední podkapitola poté shrnuje poznatky a konceptualizuje multivektorismus, včetně stanovení indikátorů, které jsou pro multivektorismus relevantní. K této kapitole se tak váže otázka: *Co je to multivektorismus, jaké jsou jeho hlavní cíle a jak se váže k teoriím mezinárodních vztahů?*

1.1 Vymezení pojmu multivektorismus a jeho využití

Multivektorismus je od počátku devadesátých let 20. století důležitým rámcem pro budování zahraničních vztahů mnoha zejména postsovětských zemí. I přes jeho rozšířenost je však multivektorismus poměrně nejasný a abstraktní pojem v rámci mezinárodních vztahů, jelikož není přímo spojen s určitým autorem, a tudíž neexistuje jednoduché a koherentní vysvětlení tohoto fenoménu, oproti jiným, obecnějším konceptům. Vznik tohoto pojmu není časově vymezen, spojen je zejména s obdobím 90. let a s rozpadem SSSR, samotný koncept "multivektorové", nebo také "multipolární" politiky je však mnohem starší.

V historii bylo mnoho pokusů vyvažovat vlivy světových velmocí. Prvním novodobým příkladem, který lze spojit se snahou vyvažování vlivů světových velmocí v polarizovaném mezinárodním systému je tzv. Hnutí nezúčastněných zemí, se vznikem na počátku padesátých let 20. století. Tato organizace, jejíž zakládajícími členy jsou Indie, Egypt a bývalá Jugoslávie, měla za úkol sjednotit rozvojové země a v kontextu Studené války tyto země neměly být více angažovány s žádnou supervelmocí, čímž by dokázaly dosáhnout sebeurčení proti přetrvávajícímu imperialismu a kolonialismu (Munro, 2023). Právě snaha tohoto uskupení o neutralitu v rámci bipolárního systému mezinárodních vztahů se promítla do reality multipolárního světa v devadesátých letech, jelikož většina zemí, které praktikují

multivektorismus jsou v současné době pozorovatelskými státy v této organizaci (csstc.org).

V devadesátých letech se dle Sergeje Minasjana, politologa působícího na Kavkazském institutu v Jerevanu rozdělilo politické směřování nově vzniklých postsovětských zemí na dvě odlišné kategorie: univektorismus a multivektorismus. Univektorální státy se poté rozdělily na dvě skupiny, v jedné jsou státy, kde je jako hlavní vektor západní svět, tzn. USA a Evropská unie. Těmito státy jsou např. Pobaltské státy, Ukrajina po roce 2014 nebo Gruzie. Druhou skupinou jsou státy s hlavním vektorem Ruskou federací, příkladem může být v určité míře Bělorusko. Naproti tomu multivektorový přístup, který není zaměřen na jeden určitý vektor, praktikují zejména středoasijské státy a Ázerbájdžán (Minasyan, 2012).

Právě přijetí multivektorové zahraniční politiky bylo podle Dzhuraeva (2019) nejiracionálnější volbou pro státy středoasijského regionu. Tímto způsobem mohly budovat vztahy s Ruskou federací, avšak přitom stále mít tyto vztahy jen jako jednu z možností. Také se mohou tyto státy angažovat s USA, z čehož plynou značné, zejména ekonomické výhody, a přitom mít hranice ve vztahu s tímto státem, v případě možných překážek. V neposlední řadě tyto státy mohou rozvíjet vztahy s Čínou, EU a dalšími celky, které jsou pro ně relevantní a k tomu být v bezpečném odstupu od jakýchkoliv problémů, spojenými s vyšší angažovaností.

S devadesátými lety jsou také spojeny první snahy o konceptualizaci tohoto pojmu. Velmi důležitým konceptem, který sice nepojmenovává multivektorismus přímo, avšak byl základem pro samotné propojení tohoto konceptu s teorií, byl úryvek textu z dokumentu *Strategie vzniku a rozvoje Kazachstánu jako suverénního státu* z roku 1992, jejímž autorem byl bývalý prezident Nursultan Nazarbajev. Tato koncepce, která měla sloužit jako příručka pro vývoj Kazachstánu v následujících letech, zahrnovala i koncept zahraničních vztahů pro blízkou budoucnost. V textu Nazarbajev (1992) proklamuje, že se Kazachstán “zasazuje o vývoj předvídatelných a přátelských vztahů se všemi světovými zeměmi. Kazachstán kvůli svému regionálnímu a ekonomickému potenciálu by neměl být zaměřen pouze na vnitřně politické problémy”.

I v současné době se mnozí akademici a analytici mezinárodních vztahů pokouší o přesnější definici fenoménu multivektorismu, což vytváří více způsobů interpretace. Jedním z těchto autorů je politolog Reuel R. Hanks, který se zabývá mezinárodními vztahy ve středoasijském regionu a v postsovětském prostoru. Dle Hankse (2009) multivektorismus představuje “souhrn politik rozvíjejících mezinárodní vztahy skrz rámec založený na základě, který není ovlivněn žádnou ideologií a je tak pouze pragmatický. Motivace poté spočívá ve výhodách vzájemných vztahů s jednotlivými státy zakládajících se na zájmech, které vedou k naplnění politických cílů. Samotný politický a ideologický základ partnerských států, včetně jejich geopolitického vlivu pak není důležitou proměnnou v těchto vztazích, jež by je tak mohla nějakým způsobem za jiných podmínek narušit”.

Další pohled na multivektorismus poskytuje C. J. Sullivan. Sullivan (2019) mluví o multivektorismu jako o “politice, která se snaží udržovat "srdečné" vztahy s mnoha zeměmi v mezinárodním prostoru, zejména pak s velmocemi. Tento přístup se Kazachstán snažil aplikovat na multidimenzionální úrovni, čímž se snažil pozvednout svou pozici v mezinárodním systému a podepřít tím i svou suverenitu”.

C. J. Sullivan ve svém textu provedl rozdělení do kategorií, přičemž stanovil dva základní typy multivektorismu, které může určitý stát praktikovat. Prvním typem je dle Sullivana (2019) tzv. proaktivní multivektorismus. Tento přístup spočívá zejména v diverzifikaci zahraničních vztahů s různými zeměmi, majoritně s regionálními velmocemi, snaha zvát zahraniční korporace pro incentiv ekonomických výhod a možnou rozsáhlejší politickou spolupráci se zeměmi, ze kterých tyto korporace pochází, nebo je také větší zřetel na práva etnických menšin, např. v Kazachstánu na ruskou menšinu, a to zejména v pohraničí s Ruskem. Tato “proaktivita” není pouze Sullivanův koncept, je např. proklamována i v tzv. *Koncepci zahraničních vztahů* pro období 2020–2030, zpracované prezidentem Tokajevem a implementované vládou Republiky Kazachstán. V tomto dokumentu je uveden způsob vedení multivektorové politiky jako “proaktivní a pragmatické” (Tokayev, 2020a).

Druhý typ multivektorismu je dle Sullivana (2019) tzv. reaktivní multivektorismus. Tento typ je oproti předchozímu mnohem pasivnější, jelikož vzhledem k možné ztrátě zájmu jedné velmoci může země praktikující proaktivní přístup mít problém

balancovat jednotlivé vektory, čímž by tato země měla větší tendenci přiklánět se ke zbylým vektorům. Multivektorismus je mnohem efektivnější, když mezi velmocemi neprobíhá žádná konfrontace, jelikož opačném případě může multivektorismus utrpět značné problémy s balancováním jednotlivých vektorů. Právě proto je v tomto případě reaktivní přístup výhodnější, jelikož naplňuje potřeby určité velmoci více než u těch, které pro něj nejsou v určitých aspektech dostatečně relevantní. Tento přístup zaujal Kazachstán zejména v souvislosti s krizemi v Gruzii, na Ukrajině a Podněstří, jelikož šlo o ukázkou ochoty Ruské federace zasáhnout do vnitřních záležitostí států a chránit ruskou menšinu před údajným utlačováním, což je právě z důvodů početné ruské diaspory v Kazachstánu pro tento stát ohrožující (Sullivan, 2019).

Na reaktivnost multivektorismu v posledních letech poukazuje také Sergej Minasjan (2012), který mluví o “neurčité pozici multivektorismu v mezinárodní politice. Pravý multivektorismus byl ve středoasijském prostoru fungující pouze do první poloviny 90. let. V té době měl oporu v nepříliš velkém vlivu západní Evropy a USA, stejně jako minimálním zájmům Turecka a Íránu v regionu. Velmi důležitá byla také amorfni zahraniční politika Ruské federace v tomto období, což umožňovalo vyhnout se totálnímu pro-ruskému směřování těchto států. V druhé polovině 90. let se poté multivektorismus stal synonymem pro distancování se od ruského vlivu”.

1.2 Vysvětlení multivektorismu pomocí realistické teorie mezinárodních vztahů

V mezinárodních vztazích lze zařadit multivektorovou politiku do realistické, respektive neorealistickej teorie. Ve svém výzkumu Vanderhill, Joireman & Tulepbayeva (2020) míní, že nejlépe lze “hledat teoretické vysvětlení multivektorismu právě v realistické teorii, což je dáno racionální a strategickou povahou tohoto přístupu vzhledem k zapojení velmocí”. Realistická teorie mezinárodních vztahů je spojena s mnoha autory v této oblasti, pro tuto práci bude využita teorie neorealismu Kennetha Waltze, jednoho z předních analytiků mezinárodních vztahů, zabývajícího se právě neorealistickej pohledem na mezinárodní systém. Ve své knize zvané *Theory of International Politics* z roku 1979 tvrdí, že státy v mezinárodním systému mají jeden hlavní cíl, čímž je přežití. „Mezinárodně je prostředí akcí států nebo struktura jejich systému dána skutečností,

že některé státy dávají přednost přežití před jinými krátkodobě dosažitelnými cíli a jednají relativně efektivně, aby tohoto cíle dosáhly“ (Waltz, 1979). Mezinárodní prostředí je také dle neorealistické teorie “anarchické a multipolární” (Waltz, 1979).

S tímto souvisí tvrzení Hankse (2009), jelikož má dle něj multivektorismus základ v teoriích mezinárodních vztahů právě v “realistické teorii, zejména pak ve smyslu sebezáchovy a sebezájmu, což jsou právě primární faktory motivace států prosazující tento přístup. Faktory ovlivňující politiku také nejsou čistě externí, ale mohou souviset i s interní dynamikou státu”.

Avšak díky poměrně krátké historii tohoto přístupu není pojem “multivektorismus” dostatečně vysvětlen, zejména také i díky nepřilíšného analytického pokrytí tohoto přístupu ze strany analytiků mezinárodních vztahů. Nejbližší teorií, která by mohla vysvětlit chování zemí s multivektorovým přístupem a důvody, proč se tyto země rozhodly implementovat tento přístup do své zahraniční politiky je teorie “soft balancing” nebo také teorie “měkkého vyvažování”, která je součástí teorie rovnováhy moci v mezinárodních vztazích. Soft balancing vychází primárně z teorie “balancingu”, jež definoval Kenneth Waltz taktéž ve svém díle *Theory of International Politics*, čímž se řadí do neorealistického pohledu na mezinárodní systém. Tato teorie je spojena s vyvažováním jednotlivých velmocí v zahraniční politice neboli v multivektorovém přístupu s “vektory”. V této teorii “sekundární státy, pokud si mohou svobodně vybrat, se hrnou na slabší stranu; protože je ohrožuje silnější strana. Na slabší straně jsou jak více ceněni, tak i ve větším bezpečí, samozřejmě za předpokladu, že koalice, ke které se připojí, dosahuje dostatečné obranné nebo odstrašující síly, aby odradila protivníky od útoku.” (Waltz, 1979).

Samotný pojem soft balancing konceptualizoval mimo jiné T. V. Paul (2005), který míní, že “v době po studené válce sekundární státy usilovaly o omezené, tiché nebo nepřímé strategie vyvažování převážně prostřednictvím budování koalice a diplomatického vyjednávání v rámci mezinárodních institucí, mimo formální bilaterální a multilaterální vojenské aliance. Tyto institucionální a diplomatické strategie, které mají omezit moc hegemonie v mezinárodním prostoru, představují formy měkkého vyvažování. Sekundární velmoci, které se zabývají měkkým

vyvažováním rozvíjejí vzájemné diplomatické koalice nebo dohody s cílem vyvážit mocný stát nebo rostoucí nebo potenciálně ohrožující moc”.

Druhou alternativou, vysvětlující chování sekundárních mocností a kterou může tzv. sekundární mocnost zastat v rámci mezinárodního prostoru pro zajištění bezpečnosti je "bandwagoning". Ten spočívá v přesném opaku, jelikož v případě hegemonie jednoho státu se země s tímto přístupem nesnaží vytvořit koalice, které by vyvažovaly tuto mocnost, naopak jejich cílem je být na straně toho státu, který jim tak zaručí bezpečnost a další benefity vyplývající ze vztahu s mocností (Waltz, 1979).

Dle Vanderhilla, Joiremana & Tulepbayevy (2020) však jednoduchý pohled realismu pomocí již zmíněné rovnováhy moci a teorií "soft balance" a "bandwagoning" nepopisuje dostatečně strategii zahraniční politiky Kazachstánu, která zahrnuje prvky nejen těchto teorií. Právě díky tendenci realismu dichotomizovat, neboli vidět vše "černobíle" nedokáže tento pohled na mezinárodní vztahy úplně popsat všechny skutečnosti velmi komplexního přístupu Kazachstánu k mezinárodním vztahům. Navíc zaměření realismu na vojenskou sílu a ekonomický růst vytváří problém v zahrnutí rozmanitých nástrojů, které využívá Kazachstán a další tzv. "secondary powers" k angažování s velmocemi. Realismus se zaměřuje zejména na mezinárodní vztahy z pohledu světových velmocí a nedostatečně tak popisuje volby a možnosti dalších států.

1.3 Konceptualizace a stanovení indikátorů

Dle výše uvedených poznatků lze multivektorismus konceptualizovat jako souhrn politik, rozvíjejících zahraniční vztahy určitého státu na pragmatické, neideologické bázi. Hlavní motivací státu jsou zejména interní zájmy. Dle výše zmíněných definic jsou tudíž pro analýzu stanoveny tři následující indikátory nebo také principy tohoto přístupu, jimiž jsou:

- pragmatismus a absence ideologického zaměření
- zajištění vnitřní i vnější bezpečnosti státu
- uspokojení interních zájmů a výhodnost vzájemných vztahů

Pravděpodobně nejdůležitějším principem multivektorismu je pak balancování, potažmo vyvažování jednotlivých vektorů, čímž jsou myšleny regionální či globální velmoci. Tato skutečnost zaručuje neutralitu státu praktikující tento přístup. Právě balancováním pak dochází k tomu, že stát není závislý pouze na jedné velmoci, což je hlavním cílem multivektorismu. Multivektorismus je také dle teorie mezinárodních vztahů zařazen do realistického směru, potažmo neorealistickeho, jelikož se pojí s mnoha koncepty, které jsou výlučné pro realistické pojetí mezinárodních vztahů, jako je např. sebezáchova či teorie rovnováhy moci, která je pro multivektorismus zásadní. I přesto však nedokáže neorealistickeá teorie plně popsat některé charakteristiky tohoto přístupu, který je značně komplexní a specifický.

Na závěr této kapitoly tak lze stanovit nejzásadnější oblasti zahraniční spolupráce, pomocí kterých bude multivektorismus analyzován, a to politické, ekonomické a bezpečnostně-vojenské. Z těchto proměnných se pak bude samotná analytická část odvíjet. Politická oblast bude zahrnovat zejména významné politické akty představitelů jednotlivých vlád v rámci mezinárodních vztahů mezi Kazachstánem a danou z velmocí v rámci výzkumu, nebo také politickými uskupeními důležitými pro rozvíjení vzájemných vztahů. Také se bude zabývat mezinárodně-politickými událostmi, které ovlivnily tento vztah, avšak přímo neohrozily bezpečnost Kazachstánu. Bezpečnostní oblast je pak založena na aliancích, vojenských smlouvách, bezpečnostních záležitostech Kazachstánu v rámci vztahu s druhou velmocí, včetně zásadních bezpečnostních problémů spojených s těmito vztahy, které mohly ohrozit suverenitu a bezpečnost Kazachstánu, nebo zásadně ovlivnit poměry v této zemi. Ekonomická oblast se bude věnovat bilaterálními smlouvami v rámci zahraničního obchodu, ekonomickými uskupeními a iniciativami, které jsou významné pro zkoumané období, důležitý bude také zahraniční obchod a jeho importně-exportní stránka.

2. Multivektorismus v zahraniční politice Kazachstánu

Multivektorismus byl již od rozpadu Sovětského svazu neoddelitelnou součástí zahraniční politiky nezávislého Kazachstánu. Právě také první kazachstánský prezident Nursultan Nazarbajev je mnohdy považován za autora tohoto pojmu a jeho hlavní propagátora (Hanks, 2010; Baizakova & Kukeyeva, 2018; Sullivan, 2019). Tato kapitola se tak věnuje multivektorismu v případě Kazachstánu, a to zejména jeho vývoji a specifikům v rámci tohoto případu, a také přístupu jednotlivých prezidentů ve zkoumaném období, kterými jsou bývalý prezident Nursultan Nazarbajev a současný prezident Kasym-Žomart Tokajev. Tyto přístupy jsou nejlépe popsány v rámci tzv. Strategických koncepcí zahraničních vztahů, které vytvářejí pohled na politiku Kazachstánu v určitém období, jelikož odrážejí vize těchto politických představitelů pro budoucnost zahraniční politiky. Hlavní výzkumnou otázkou této kapitoly je: *Jakou zkušenost má Kazachstán s multivektorem, jaká jsou jeho specifika a jaký postoj zaujímají jednotliví vládnoucí prezidenti ve zkoumaném období?*

2.1 Vývoj a specifika multivektorového přístupu v Kazachstánu

První naznačení využití multivektorového přístupu v zahraniční politice pochází z dokumentu zvaného *Strategie vzniku a rozvoje Kazachstánu jako suverénního státu*, který byl představen nastupujícím prezidentem Nursultanem Nazarbajevem v roce 1992. V rámci tohoto dokumentu není přímo zmíněn pojem multivektorismus jako takový, avšak směřování politiky tímto směrem je zde popsáno. Zároveň tento dokument popisuje všechny důležité oblasti spolupráce, a to již zmíněnou politickou, ekonomickou a bezpečnostní (Nazarbayev, 1992).

Kazachstán na principu multivektorismu po svém osamostatnění navázal zahraniční politické vztahy s mnoha zeměmi, jako je např. Ruská federace, Čínská lidová Republika, Spojené státy americké, nebo také Evropská unie a její členské státy, což jsou země s velkým geopolitickým významem a ekonomickým potenciálem, kterého by tak Kazachstán mohl využít. Pro příklad lze zmínit například vstup Kazachstánu do Eurasijské ekonomické unie v roce 2014, založené společně s Ruskem, Běloruskem, Arménií a Kyrgyzstánem. Dalším důležitým příkladem je účast na

iniciativě "Pás a stezka", anglicky také "Belt and Road Initiative" (BRI), iniciované ze strany Číny a prezidenta Si Ťin-pchinga, týkající se infrastruktury a investic do více než 150 zemí světa. V rámci bezpečnosti se Kazachstán také opřel o multivektorový přístup, a to jak v rámci zakládající role v Organizaci Smlouvy pro Kolektivní Bezpečnost (OSKB) a kazachstánské iniciativy v této organizaci, tak na pozorovatelské a kooperační bázi spolupráce s organizací NATO a Spojenými státy americkými (Omelicheva & Du, 2018).

V průběhu svého prezidentského úřadu se Nazarbajev snažil ve své rétorice prosazovat multivektorovou politiku jako základ kazachstánské zahraniční politiky. Jako jeden z příkladů Nazarbajevovy obhajoby a potvrzení stále trvajících prosazování multivektorismu lze zmínit projev z roku 2014, ve kterém mluvil o tom, že nevidí smysl "měnit principy multivektorové politiky". Poznamenal, že "v podmínkách nezávislosti může samostatný stát obchodovat, komunikovat se všemi zeměmi, se kterými je výhodné obchodovat a komunikovat. Naše multivektorová povaha tak vedla k tomu, že máme velmi přátelské prostředí" (Nazarbajev, 2014, citovaný Akhmetovou, 2014).

Multivektorismu poté zůstal věrný i prezident Tokajev, který nastoupil do funkce po rezignaci prezidenta Nazarbajeva v roce 2019. Hned na počátku svého prezidentského úřadu při inauguračním projevu prohlásil, že Kazachstán bude "i nadále prosazovat balancovanou a konstruktivní zahraniční politiku, zaměřenou na ochranu národních zájmů" (Tokajev, 2019a). Tato rétorika zůstala neměnná i v průběhu jeho funkce, multivektorovou politiku mimo jiné zmínil i v "Konceptu zahraniční politiky Kazachstánu" pro období 2020–2030 (Tokajev, 2020a).

Hanks (2009) míní, že i když Kazachstán není jedinou post-sovětskou zemí, praktikující multivektorismus ve své zahraniční politice, určitě k němu přistupuje s největší citlivostí, dovednostmi a hlavně konzistencí, se kterou tento přístup prosazuje. Narozdíl od jiných postsovětských zemí se multivektorový přístup Kazachstánu neodchyluje od své původní politické strategie po osamostatnění. Hanks (2009) také zmiňuje, že i přes tvrzení některých pozorovatelů, jako je např. Sergej Minasjan (2012) o odchylce Kazachstánu od prvotní vize po roce 2001 a multivektorový přístup je pouze "nuanční", tak např. snahy prezidenta Nursultana

Nazarbajeva oddělit trasy ropovodů mimo Ruskou federaci, nebo podpora cílů USA a NATO v Iráku a Afghánistánu naznačují, že politika multivektorisu zůstala neměnná a robustní.

Další specifikum kazachstánského multivektorisu, které ho činí mnohem efektivnějším oproti ostatním zemím je dle Robertse (2015) “jeho značné přírodní bohatství. Přírodní zdroje samy o sobě nezaručují rozvoj a mohou dokonce bránit udržitelnému hospodářskému růstu, ale Kazachstán odvedl poměrně dobrou práci při využívání svých zdrojů k využití dalších výhod, zejména ve svých zahraničních záležitostech s jinými zeměmi. Díky pečlivé kultivaci svých mezinárodních partnerů při těžbě, zpracování a vývozu svých přírodních zdrojů se Kazachstán šikovně vyhnul závislosti na jakémkoliv jediném vnějším státě a zároveň si zachoval přátelská a produktivní partnerství s mnoha geopolitickými aktéry, z nichž ne všichni jsou k sobě přátelští”.

Jako kritiku multivektorového přístupu Kazachstánu lze brát tvrzení Michaela Clarke (2020), který mluví o “celkovém úpadku multivektorového přístupu v rámci Kazachstánu, a to z důvodu pouze dvou relevantních vektorů jeho zahraniční politiky, kterými jsou Čína a Rusko. Pouze tyto dva státy jsou jediné ekonomické velmoci, které se neohlíží na autoritativní politický systém v rámci Kazachstánu, jenž tak podkopává politickou legitimitu v rámci mezinárodního systému pro ostatní země. Naproti tomu však také dominance Ruska a Číny v důležitých organizacích, ve kterých je Kazachstán členem, vytváří problém jak pro vytváření rozhodnutí v mezinárodní politice, tak i pro samotný vládnoucí režim, který je tak značně nestabilní”.

2.2 Koncepce zahraniční politiky Kazachstánu

Důležitým determinantem pro zahraniční politiku Kazachstánu jsou tzv. Strategické koncepce zahraniční politiky, které nastiňují strategii vývoje zahraničních vztahů pro stanovené období, zpracováváné v té době úřadujícím prezidentem Republiky Kazachstán. Tyto koncepce jsou vydávány jako samostatné dokumenty, obsahující cíle mezinárodní politiky Republiky Kazachstán na určité období, kterých by se mělo v co největší míře dosáhnout. V rámci zkoumaného období byly vydány dva veřejně

přístupné dokumenty, a to na období 2014–2020 a 2020–2030. Samotné koncepce nejsou pouze dvě, avšak dostupné jsou jen tyto dokumenty. Dle Čebotarjova (2020) byly dosud veřejně zpřístupněny pouze tyto dva dokumenty, které jsou tak veřejně dostupné na stránkách prezidenta Kazachstánu. Důvody, proč nebyly zveřejněny předchozí koncepty, nejsou známy a tudíž byly plány pro zahraniční politiku před rokem 2014 dostupné pouze ze schůzek prezidenta s zahraničními diplomaty a při každoročních veřejných projevech.

První dokument se týká posledního volebního období vlády prezidenta Nursultana Nazarbajeva z let 2014–2019, druhý je pak vydán pod vládou současného prezidenta, úřadujícího od roku 2019. V roce 2020 byla starší koncepce nahrazena novou, což bylo učiněno vyhláškou prezidenta Kazachstánu (Tokayev, 2020b). Právě tyto koncepce jsou důležitými proměnnými v rámci výzkumu multivektorového přístupu k zahraniční politice Kazachstánu, jelikož vytvářejí určitý předpoklad pro mezinárodní politiku pro určité období, což je zásadní pro porovnání mezi konceptuální povahou zahraničních vztahů a následným uplatněním v praxi. Také mohou sloužit pro porovnání přístupů prezidentů Nazarbajeva a Tokajeva k zahraniční politice.

Relevantní je pro tuto analýzu srovnání koncepcí politologem Andrejem Čebotarjovem, ředitelem výzkumného centra “Alternativa” v Kazachstánu. Čebotarjov (2020) konstatuje, že “Nová koncepce zahraniční politiky Kazachstánu na jedné straně odráží změny v politickém životě země, včetně nároků na regionální vedoucí postavení ve Střední Asii. Na druhé straně koncept poukazuje na kontinuitu multivektorové a pragmatické zahraniční politiky Nursultana Nazarbajeva”.

Koncepce z let 2014–2020 mluví “o základních aspektech mezinárodní politiky Kazachstánu, a to právě multivektorismu, vyvažování, pragmatismu, vzájemném benefitu a obraně národních zájmů”. Zahraniční politika Kazachstánu má pak být založena na “rovnováze zájmů, ve které se uplatňuje princip diferencovaného a stupňovitého přístupu k interakci se zahraničím a mezinárodními organizacemi” (Nazarbayev, 2014). Novější koncepce zahraniční politiky pro období 2020–2030 pak zmiňuje, že “Kazachstán implementuje multivektorovou, pragmatickou a proaktivní politiku, která tak výrazně pomáhá v implementaci globální a regionální agendy v rámci bezpečnosti, kooperace a rozvoje”. Multivektorismus je pak obsažen v rámci

šesti základních principů, na kterých je kazachstánská politika postavena (Tokajev, 2020a).

V souvislosti s koncepcí mezi lety 2020–2030 a v určité míře také s koncepcí předchozí je relevantní právě rozdělení multivektorisumu C. J. Sullivana na proaktivní a reaktivní. Sullivan (2019) argumentuje, že “od roku 2014, kdy jsou vztahy mezi západními zeměmi a Ruskou Federací výrazně poškozené, se také přístup Kazachstánu k multivektorisumu mění z proaktivního na reaktivní. Tento fakt je způsoben právě obtížemi vyvažovat jednotlivé velmoci kvůli vzájemně konfrontaci”. Proto také koncepce proklamující více “proaktivní” politiku může znamenat snahu zvrátit tento vývoj.

Dle Sullivana (2019) je tak důležité, aby Kazachstán “upravil svou doktrínu tak, aby byla stále efektivní. Důležité je vytvořit rámec pro vztahy se západem, které by mohly pomoci reformovat ekonomiku a politický systém středoasijských zemí. Také by však měl Kazachstán udržovat formální politicko-bezpečnostní a ekonomické vztahy s Ruskem a Čínou, jelikož jsou nezanedbatelnou součástí kazachstánské zahraniční politiky. Právě duchaplné soupeření velmocí je stěžejní částí multivektorového přístupu. Pokud se Kazachstánu podaří tento přístup vrátit do svého původního stavu, bude to velkým benefitem pro tuto zemi”.

Celkově tak lze říct, že multivektorisumus byl vždy integrální součástí politického systému a zahraniční politiky Kazachstánu, který prosazoval jak bývalý prezident Nazarbajev, tak i současný prezident Tokajev. Přesto však geopolitické determinanty postupem času měnily způsob prosazování tohoto přístupu, zejména v kontextu krizí mezi Ruskem a západními zeměmi, jelikož soupeření mezi těmito státy proměňuje způsob, jak je multivektorisumus prosazován. Specifiky tohoto přístupu jsou zejména konzistence Kazachstánu s prosazováním tohoto přístupu, který hojně propagoval zejména prezident Nazarbajev a také přírodní zdroje, které činí Kazachstán nezávislým na pomoci od ostatních zemí.

3. Analýza vztahů Kazachstánu s Čínou a Ruskem mezi lety 2014–2021

Tato kapitola analyzuje zahraniční politiku Kazachstánu mezi lety 2014–2021 a bude se snažit zjistit, zda Kazachstán postupoval v tomto období v souladu s principy multivektorismu. Konkrétně se pak bude v jednotlivých podkapitolách věnovat vztahům Kazachstánu a Ruska, respektive Číny a jednotlivým oblastem, nebo také rovinám spolupráce v rámci zahraniční politiky, kterými jsou vztahy politické, bezpečnostní a ekonomické. V rámci těchto oblastí budou nastíněny nejzásadnější skutečnosti, které se udály v období mezi lety 2014–2021, pro kontext jsou také doplněna neopomenutelná fakta z let předcházejících zkoumanému období. Analýza bude postupovat rozebráním těchto událostí a vysvětlením motivací jednotlivých aktérů a kroků, které byly těmito aktéry podniknuty. V neposlední řadě budou obsaženy i názory analytiků, které jsou pro jednotlivé skutečnosti relevantní. Poslední podkapitola pak shrne poznatky, komparuje jednotlivé oblasti a nakonec zhodnotí roli multivektorismu ve zkoumaném období pomocí stanovených indikátorů, čímž odpoví na hlavní výzkumnou otázku této práce, která zní následovně: *Dařilo se Kazachstánu vést zahraniční politiku v období mezi lety 2014-2021 tak, aby dodržela principy multivektorového přístupu?*

3.1 Vztahy Kazachstánu s Ruskou federací

Ruská federace je již od nezávislosti Kazachstánu jeho významným partnerem, a to zejména z historických důvodů, tzn. Začlenění Ruska a Kazachstánu v rámci SSSR. Vysoce postavení političtí činitelé státu velmi často vyzdvihují Rusko jako nejdůležitějšího strategického partnera v rámci mezinárodních vztahů, ať už v ekonomických, tak i ve vojenských a sociálních otázkách. (Kassen, 2018). Tento trend pokračuje i v současnosti, např. v listopadu 2022 Tokajev vyzdvihnul rusko-kazachstánské vztahy a mluvil o Rusku právě jako o „strategickém partnerovi“ (Tokayev, 2022). Bilaterální vztahy s Ruskem jsou zároveň integrální součástí zahraniční politiky Kazachstánu již od jeho nezávislosti v roce 1991. “Tradiční postavení Ruské federace v Republice Kazachstán je založeno na faktorech, které mají dlouhodobý charakter a jsou určovány takovými kategoriemi, jako je geografie, geopolitika a historie. Ruský vektor do značné míry určuje zahraničně-politickou

situaci kolem Kazachstánu v regionálním i mezinárodním měřítku. Zvláštní místo má Ruská federace ve vojensko-politické sféře jako vůdce a garant regionální bezpečnosti” (Duisen & Aitzhanova, 2018).

3.1.1 Politické vztahy

Mezi lety 2014–2021 proběhlo hned několik událostí, které zásadně ovlivnily kazachstánsko-ruské politické vztahy a vytvořily tak výzvu pro multivektorový systém. První a pravděpodobně nejdůležitější mezinárodně-politickou událostí v rámci zkoumaného období vztahů s Ruskem, která hrála významnou roli ať už na mezinárodní scéně, tak i v postsovětském prostoru, byla anexe Krymu v únoru roku 2014. Tato skutečnost zapříčinila rapidní zhoršení vztahů mezi Ruskou Federací a státy západní Evropy a USA, nevyjímaje dalších zemí v mezinárodním prostoru. Prvotní reakce Kazachstánu na tuto událost může být interpretována jako podporující ruské zájmy. Kazachstánské ministerstvo zahraničí ve svém prohlášení podporuje “mírové řešení nastalé situace a její deeskalaci, jakožto i řešení krize přes mezinárodní právo a Chartu OSN, včetně řešení krize přes jednotlivé mezinárodní organizace zabývající se těmito problémy” (Nazarbayev, 2014, citovaný Weitzem, 2014). I tak však Kazachstán vnímá výsledek referenda jako “projevení svobody slova” obyvatel území Krymu a chápe řešení Ruska v rámci této krize vzhledem k okolnostem této krize jako přiměřené (Nazarbayev, 2014, citovaný Weitzem, 2014).

Jelikož se multivektorový přístup spojuje se snahou „diverzifikovat“ vztahy a nebýt tak závislý pouze na jednom zahraničním partnerovi či geopolitické velmoci, invaze na Ukrajinu zásadně ovlivnila přístup Kazachstánu k Rusku. Znepřátelení USA a západní Evropy s Ruskem vytvořilo problém v balancování vztahů s těmito státy, což podkopává základy multivektorismu (Roberts, 2015). Také odsouzení postupu Ruska vůči Ukrajině a poměrně silná reakce mezinárodní komunity dopomohla pozměnit přístup Kazachstánu k Rusku a anexi Krymu. Jako příklad snahy zachovat si politickou neutralitu bylo vyjádření v tu dobu již bývalého prezidenta Nazarbayeva, který prohlásil v rozhovoru s Oliverem Stonem z roku 2021, že “Krym jsme neuznali jako ruský, protože tehdy by bylo nutné uznat jižní Osetii, Abcházii a Kosovo. Kosovo nás také žádá, abychom je uznali” (Nazarbayev, 2021, citovaný Lyubeznou, 2021).

I v rámci OSN se Kazachstán snažil prosazovat svou neutralitu na Rusku, což ukazuje na snahu pokračovat v prosazování multivektorového přístupu. Dne 27. března 2014 Valné shromáždění OSN přijalo rezoluci, která prohlásila, že referendum na Krymu o obsazení poloostrova Ruskem je neplatné. V tomto důležitém hlasování se kazašská vláda raději zdržela, než aby hlasovala na podporu Ruska (UN Press, 2014). Během dvou let v Radě bezpečnosti OSN (2017-2018) se Kazachstán rozhodl 15krát nehlasovat s Ruskem; ve většině případů, kdy Rada bezpečnosti OSN nedokázala dosáhnout jednomyslného hlasování, Kazachstán nehlasoval s Ruskem. Kazachstán se dokonce zdržel hlasování o ruské rezoluci odsuzující americké letecké útoky v Sýrii (Rada bezpečnosti OSN, 2018). Tento krok také vyvolal značné pozdvižení, kdy byl Kazachstán kritizován za zdržení se hlasování ze strany Ruska (Kumenov, 2018). Kazachstán ve skutečnosti jen zřídka hlasoval s Ruskem o rezolucích týkajících se Sýrie, jedné z nejdůležitějších zahraničně-politických otázek v Radě bezpečnosti OSN zahrnující Rusko (Vanderhill, Joireman & Tulepbayeva, 2020).

Celkově se dle Dienera (2015) Kazachstán snažil být co nejvíce neutrální v rámci konfliktu Ruska s Ukrajinou. I v případě ruské invaze do Gruzie v roce 2008 si Nazarbajev dával pozor, aby si Rusko nepošťval proti sobě. Po anexi Krymu Nazarbajev potvrdil ochotu bránit suverenitu Kazachstánu a zároveň vyjádřil nesouhlas s ukrajinskou „diskriminací práv menšin“ na summitu o jaderné bezpečnosti, který se konal dne 25. března 2014 v Haagu (Nazarbayev, 2014, citovaný Nurbekovem, 2014).

Velmi důležitým mezníkem jak pro kazachstánsko-ruské vztahy, tak i přístup Kazachstánu k zahraniční politice byl nástup Kasyma-Žomart Tokajeva do prezidentského úřadu. Někteří pozorovatelé, jako je např. analytik mezinárodních vztahů Emilbek Dzhuraev mínili, že nástup nového prezidenta do úřadu může změnit vztahy s Ruskem a změnu politického diskurzu Kazachstánu spojeného s multivektorismem. Dzhuraev (2019) také tvrdil, že vnější vliv zahraničních lídrů by mohl změnit politický diskurz Kazachstánu, kteří by tak využili “nováčka” pro změnu přístupu Kazachstánu k zahraniční politice.

Dle Isaacse (2020) také z důvodu obav ruských politiků ze změny přístupu k zahraniční politice již na počátku nástupu do prezidentského úřadu se Tokajev snažil ujistit ruské představitele, že Rusko zůstává v jádru kazašské multivektorové zahraniční politiky. Ve svém prvním projevu ve funkci prezidenta Tokajev poznamenal, že dá další impuls pro “rozvoj bilaterální spolupráce mezi Ruskem a Kazachstánem” (Tokayev, 2019a). Když se v dubnu poprvé v jeho funkci setkal s ruským prezidentem Putinem, Tokajev prohlásil, že udělá vše pro posílení vazeb mezi Ruskem a Kazachstánem, a zdůraznil „zvláštní vztah“ mezi těmito zeměmi. Ve svém projevu v diskusním klubu Valdai v Soči v říjnu 2019 Tokajev chválil Rusko jako „velký stát“ a že „v moderním světě nelze žádný klíčový problém, ať už globální nebo regionální, vyřešit bez konstruktivní účast Ruska“ (Tokayev, 2019b).

Celkově se politická spolupráce mezi Kazachstánem a Ruskou Federací těšila v období let 2014–2021 dobrým vztahům, i přes jednotlivé překážky. Samotný multivektorový přístup byl zmíněn i ruským ministrem zahraničí Sergejem Lavrovem, který potvrdil soulad multivektorového přístupu Kazachstánu s ruskou koncepcí zahraniční politiky. Lavrov “chápe, že je nemožné zajistit blaho Kazachstánu a lidu Kazachstánu tím, že se izoluje od zbytku světa.”. Také zdůraznil, že multivektorový přístup je “duchovní dítě Nazarbajeva. Plně odráží Koncepci zahraniční politiky Ruské federace, která také chce být v dobrých vzájemně výhodných vztazích se všemi zeměmi na východě, západě i jihu, které jsou na to připraveny” (Lavrov, 2015, citovaný TASS, 2015).

3.1.2 Bezpečnostní spolupráce

Stejně jako v předchozím sektoru, je Rusko největším partnerem v spolupráci i v rámci bezpečnosti, strategické výpomoci a ve vojenských záležitostech. Dle Omelichevy & Du, (2018) byl rámeček multivektorismu aplikován také na bezpečnostních vztazích Kazachstánu. Republika udržuje silné obranné vazby s Moskvou a je klíčovým hráčem v OSKB v čele s Ruskem. Kazachstán poskytuje Rusku důležitá vojenská zařízení, za tímto účelem si pronajímá více než 11 milionů hektarů své půdy a systematicky se účastní společných vojenských cvičení a výcviku s ostatními členy OSKB. V roce 2010 kazachstánská vláda souhlasila se založením Kolektivních sil rychlé reakce (KSRR) OSKB prosazovaných Ruskem. Dle Duisena

& Aitzhanovy (2018) má Rusko zvláštní místo ve vojensko-bezpečnostní sféře jako vůdce a garant regionální bezpečnosti.

I přes tento pomyslný status Ruska jako “ochránce” kazachstánské suverenity a územní celistvosti dokázala anexe Krymu v roce 2014 vyvolat obavy o bezpečnost Kazachstánu, jelikož se tak vytvořila pravděpodobnost scénáře anexe některých kazašských území Ruskem, a to z důvodu vysokého počtu ruskojazyčného obyvatelstva zejména v oblastech nacházejících se v pohraničí blízkému Rusku, stejně jako právě na Ukrajině, kde Rusko k tomuto kroku přistoupilo. Okolo 25 % kazašské populace jsou etničtí Rusové, většinou sídlící na severní hranici Kazachstánu s Ruskem. “Historicky bylo toto procento zdrojem obav kazašské vlády, zejména v prvních letech po nezávislosti. Vláda se obávala, že tito etničtí Rusové jednoho dne vytvoří secesionistické hnutí, které bude usilovat o znovusjednocení s mateřskou zemí, Ruskem” (Rousseau, 2011). Dle Isaacse (2020) je také ruská menšina nástrojem Ruska na zpochybnění suverenity, což vytváří značné napětí mezi těmito státy. Právě také ruská etnická menšina, i když postupně ubývá, nadále poskytuje Rusku vliv na Kazachstán v otázkách bezpečnosti, čímž je tato otázka součástí bezpečnostních vztahů.

V tomto ohledu bylo nebezpečným vyjádřením pro kazachstánsko-ruské vztahy proslov ruského prezidenta Vladimira Putina z roku 2014, který zpochybnil kazašskou státnost tvrzením, že prezident Nazarbajev vytvořil “stát nacházející se na teritoriu, kde žádný předtím ještě nebyl.” Také navrhl, že je velmi výhodné pro Kazachy zůstat “součástí ruského světa”, jež je technologicky a industriálně vyspělý (Putin, 2014, citovaný Najibullahem, 2014). Prezident Nazarbajev v reakci pohrozil rozvázáním bilaterálních vztahů s Ruskem a také zdůraznil, že “Kazachstán vždy bojoval za svou nezávislost a bude ji také chránit, z tohoto důvodu tak nebude součástí organizací, které by tento fakt mohly ohrozit” (Nazarbayev, 2014, citovaný Najibullahem, 2014). Právě také Putinovy výše zmíněné poznámky o státnosti Kazachstánu mohly přimět Nazarbajeva, aby navštívil ukrajinského prezidenta Petra Porošenka a vyjádřil tak přání, aby se tato situace vyřešila „na základě zachování suverenity v souladu s normami mezinárodního práva“ (Nazarbayev, 2015, citovaný, Kyiv Post, 2015).

Od událostí roku 2014 se problematika ruského iredentismu promítla hlouběji do vztahů Ruska a Kazachstánu, jelikož se tyto tendence, které přímo zpochybňují územní celistvost a bezpečnost Kazachstánu projevíly jak v prohlášeních ruských politiků, tak i v rámci ruské menšiny. Dle Dienera (2015) vzhledem k tomu, že potenciální „shromažďování ruských zemí“ v Kazachstánu vnímá jak Nazarbajevův režim, tak většina kazašských obyvatel, se vyžaduje velká obratnost při balancování mezi odsuzováním jednání Ruska Západem a USA a věrností Kazachstánu Rusku. Cílem Nazarbajeva tak bylo najít střední cestu, kterou měl poskytnout právě multivektorový přístup.

Dalším velmi kontroverzním krokem, který vláda Kazachstánu v tomto ohledu podnikla a měl tak zásadní dopad na ruskou menšinu, byla postupná snaha vlády Kazachstánu prioritizovat kazaštinu jako nejdůležitější jazyk, s postupnou snahou „kazachifikovat“ většinu obyvatelstva, včetně distancování se od ruského jazyka celkově (Vanderhill, Joireman & Tulepbayeva, 2020). S tímto jsou také spojeny události let 2020 a 2021, kdy kazašský aktivista Kuat Achmetov stál za videi na platformě YouTube (youtube.com), kde veřejně požadoval od lidí, aby s ním mluvili pouze kazašsky. Také napadal zaměstnance několika obchodů za používání ruštiny na cedulích, produktech a dalších místech¹. Za tyto počiny bylo proti němu zahájeno trestní stíhání, což bylo také důvodem, proč se rozhodl utéct ze země (Kalmurat, 2021). V reakci na tyto události se zvedla vlna reakcí představitelů nejen ruské menšiny, tak také představitelů ruské vlády.

Dle Robertse (2015) ukrajinský konflikt rovněž zproblematizoval obvykle velmi otevřený a diplomatický postoj Kazachstánu k regionální politické a bezpečnostní spolupráci v rámci postsovětského prostoru. „Zatímco Rusko mělo napjaté vztahy s různými postsovětskými státy, včetně Moldavska, Ukrajiny a Gruzie, Kazachstán se neustále snažil zapojit všechny postsovětské státy jako partnery. Konflikt na Ukrajině si vyžádal, aby Kazachstán postupoval ve svém angažmá s Ruskem v regionálních iniciativách opatrně, aby nebyl vnímán jako podpora ruské pozice vůči Ukrajině. To platí pro účast Kazachstánu v regionálních orgánech, jako je OSKB a Šanghajská

¹ Kanál Kuata Achmetova je v současnosti již nedostupný, a to z důvodu porušení podmínek týkajících se šíření nenávisti (Zdroj :<https://www.youtube.com/channel/UC8t1Wurh7oJH3MHPc2Gj7yw/videos>).

organizace pro spolupráci (SCO), ale je to patrné i symbolicky ve všednějších situacích”.

Navíc také spouštěčem anexe Krymu a následné vojenské intervence na Ukrajině byla snaha ukrajinské vlády změnit směr politického diskurzu k Evropské unii (EU) a NATO, naproti tomu Kazachstán takovou změnu nikdy neplánoval a nemá takové tendence. Jedním z důvodů, proč k tomu nedošlo je i multivektorový přístup k politice, jež zajišťuje výhodné vztahy s mnoha státy, jako je např. EU, Čína, Írán, Indie, středoasijské země a různé další státní celky a mezinárodní organizace. Stále však Nazarbajevův režim uznával fakt, že největším partnerem Kazachstánu je Rusko. Také se Nazarbajev snažil Kazachstán stavět do role mostu mezi Evropou a Asií. Tyto skutečnosti pak korespondují s povědomím Nazarbajeva o multietnicitě Kazachstánu a o stěžejním spojení se sousedními zeměmi pro přístup na globální trh (Diener, 2015).

Rusko bylo také stále je největším partnerem Kazachstánu v oblasti vojenské bezpečnosti. Spolupráce probíhá mimo jiné i v oblasti průzkumu vesmíru, jelikož Rusko má nájemní smlouvu na vesmírný odpalovací komplex Bajkonur nacházející se v Kazachstánu, která byla v lednu 2004 prodloužena do roku 2050. Kazašský vesmírný raketový systém „Baiterek“ se buduje v odpalovacím komplexu „Bajkonur“ na základě bilaterálních dohod, podepsaných v letech 2004 a 2005 (TASS, 2020). Rusko a Kazachstán rovněž spolupracují ve vojenské a vojensko-technické oblasti. Rusko poskytuje Kazachstánu dodávky zbraní vyrobených v Rusku a také pomoc při údržbě a modernizaci kazašské vojenské techniky. Rusko má pronajaté 4 vojenské testovací areály v Kazachstánu. Kazašský vojenský personál také absolvuje výcvik v ruských vojenských výcvikových školách (Diyarbakırlioğlu, 2014).

Tento fakt byl potvrzen koncem roku 2021, a to podpisem nové, aktualizované smlouvy o vojenské spolupráci. Tato smlouva nahrazovala původní z roku 1994, která už byla značně zastaralá a neobsahovala všechny důležité oblasti, které obsahuje smlouva nová, a to kyberbezpečnost, zároveň je kladen větší důraz na regionální bezpečnost a jaderné odzbrojování, v neposlední řadě se také věnuje protiteroristickým operacím (Vláda Republiky Kazachstán, 2020). Smlouva však byla značně kontroverzní, zejména v kontextu zvýšené aktivity ruských vojsk u

ukrajinsko-ruské hranice na konci roku 2021, což se poté přeměnilo v současný rusko-ukrajinský konflikt. V tomto aspektu je také zásadní věta, která požaduje NATO zdržet se od provádění “jakékoli vojenské činnosti na území Střední Asie”, včetně zakládání vojenských základen v tomto regionu (Kumenov, 2021).

3.1.3 Ekonomický aspekt vztahů

Rusko a Kazachstán váže dlouholetá a intenzivní ekonomická spolupráce, jak v bilaterálních vztazích, tak i v rámci organizací. Spolu s Ruskem je Kazachstán zakládajícím státem několika mezinárodních organizací v rámci ekonomického sektoru v postsovětském prostoru, jako je například Smlouva o volném obchodu v rámci Společenství nezávislých států (CISFTA), fungující od roku 2011 (USUBC, 2012). Dalším významným příkladem je Eurasijský ekonomický svaz (EAEU). Původní návrh na založení této organizace vznesl právě prezident Kazachstánu Nursultan Nazarbajev, který navrhl rovnoprávné spojení postsovětského prostoru skrz ekonomickou rovinu, s názvem ve stylu “Eurasijské unie” (Nazarbayev, 1994, citovaný Nazarbayevem, 2020). Dalším důležitým mezníkem této organizace byl rok 2011, kdy byl započat proces na ustanovení takové to unie, včetně přípravy smlouvy, jež by to umožnila.

Právě rok 2014 je nejdůležitějším pro tuto organizaci, jelikož všechny procesy spjaté s touto organizací již byly dokončeny a smlouva o založení EAEU tak byla podepsána 29. května 2014. Důležitým faktorem nově ustanovené ekonomické unie bylo vynechání politických aspektů integrace z kompetencí tohoto uskupení. Za tímto výsledkem stálo zejména úsilí Běloruska, a právě také Kazachstánu, jejichž představitelé se o vyjednání tohoto cíle významně zasloužili (Yuneman, 2020).

Yuneman (2020) však míní, že i přes ambiciózní plány na hlubší integraci států v tomto uskupení se nezměnilo příliš od předchozích snah o integraci postsovětského prostoru, jelikož cíle a samotná podoba uskupení, včetně některých kapitol byla identická s předchozí smlouvou o Společném ekonomickém prostoru (CES), fungujícího od roku 2000 do 2014. I samotný pohled Kazachstánu na tento projekt se postupem času změnil společně s celkovým diskurzem zahraniční politiky, jelikož i přes proklamaci o Rusku jakožto o strategickém partnerovi se intenzita těchto výroků

razantně snížila a existovaly i výroky o vystoupení z tohoto uskupení v případě ohrožení bezpečnosti Kazachstánu (Nazarbayev, 2014, citovaný Najibullahem, 2014). Yuneman (2020) také zmiňuje, že v souvislosti se změnou strategie Kazachstánu v mezinárodní politice v rámci Strategie pro období 2014–2020 se mluvilo o alternativách ekonomické integrace, jako je např. projekt “Pás a stezka” (Nazarbayev, 2014).

Z toho také vyplývá další kritika kazachstánského angažmá v EAEU, kterou nabízí Nurseit Niyazbekov (2020), který tvrdí, že “právě rozhodnutí Kazachstánu připojit se do EAEU je jedno z největších selhání multivektorového systému. Původní návrh Nazarbajeva na založení Eurasijské ekonomické unie byl zásadní ve formování tohoto uskupení, avšak jeho návrh byl oproti stávajícímu uskupení mnohem transparentnější a spravedlivější vůči jednotlivým členům. Hlavní orgán EAEU však žádnou z těchto podmínek nesplňuje. Kritici tohoto celku také pochybují o výhodnosti, jelikož postupně rozvíjející se trh Kazachstánu nebude mít šanci konkurovat silné ruské ekonomice”. Není tudíž výjimečné, že se z veřejnosti objevují kritické názory, například na zvýšení tarifů pro import zahraničních vozidel do EAEU, což by zvýšilo monopol ruského automobilového průmyslu pro kazachstánský trh. Nazarbajev tomuto nijak nebránil, zejména z obavy, že by mohlo Rusko hrát na kartu ruské národnostní menšiny, což by tak zvýšilo obavy o ohrožení bezpečnosti ze strany Ruské federace.

Samotný zahraniční obchod Kazachstánu s Ruskem jako takový byl a stále je stěžejní součástí ekonomiky Kazachstánu právě i z důvodu větší angažovanosti Kazachstánu v EAEU. V grafu č. 1 je znázorněn vývoj zahraničního obchodu mezi Ruskem a Kazachstánem v zkoumaném období mezi lety 2014–2021. V celkovém pohledu lze říct, že v tomto období se zvýšil jak import, tak export produktů mezi Kazachstánem a Ruskem respektive, konkrétně 3,8 miliardy USD importu z Ruska a 600 milionů USD exportu do Ruska. Dle dat z roku 2021, které shromáždil Statistický úřad Republiky Kazachstán (2021), je Rusko stále největším zahraničním partnerem v rámci ekonomické stránky zahraničního obchodu, co se týče importu produktů z Ruské Federace.

Graf č. 1 - (zdroj: Statistický úřad Republiky Kazachstán, graf zpracován autorem)

Zahraníční obchod Kazachstánu s Ruskem (v miliardách USD)

Z grafu č. 1 také vyplývá pokles zahraničního obchodu mezi Ruskem a Kazachstánem mezi lety 2014–2016, a to jak v importním, tak i v exportním aspektu. Tento pokles může být vysvětlen právě anexí Krymu Ruskem v roce 2014, kdy byly uvaleny sankce zejména ze strany států západní Evropy a USA (Korhonen, 2019).

Druhý pokles, zaznamenaný mezi lety 2019 a 2020 lze spojit s pandemií COVID-19, kdy ruská ekonomika taktéž klesla, a to o 2,7% růstu HDP a HDP tak činil 1,5 trilionů USD. Tento fenomén však byl celosvětový a není exkluzivní pouze pro Ruskou Federaci. Oba poklesy tak souvisí přímo s celkovým stavem ruské ekonomiky, pokles zahraničního obchodu tudíž nemusí být spojen se zhoršením nebo naopak zlepšením vztahů mezi Ruskem a Kazachstánem mezi těmito lety.

Co se týče přímo jednotlivých ruských firem, velké množství korporací má v Kazachstánu značná aktiva nebo obchodní vztahy s kazašskými společnostmi. Lukoil a Rosněft mají podíly v několika velkých kazašských energetických koncernech. Gazprom se bude podílet na těžbě kazašských polí Tsentral'noje a Imaševskoje. Ruské dráhy (RŽD) jsou jedním z hlavních partnerů hlavního kazašského železničního dopravce Kazakhstan Temir Žoly a Rosatom úzce spolupracuje s Kazatompromem. Roskosmos je v Kazachstánu velmi aktivní, především díky kosmodromu Bajkonur. Ruské obranné firmy, jako jsou Almaz-Antey, Suchoj, Irkut a Uralvagonzavod, spolupracují s kazašským vojensko-průmyslovým komplexem. Na

kazašském zemědělském trhu jsou dobře zastoupeny také ruské agropodniky (Laruelle, Royce, & Beyssembayev, 2019).

3.2 Vztahy Kazachstánu s Čínskou lidovou republikou

Čína, nebo také tzv. “východní vektor” kazachstánské zahraniční politiky je hodnotným partnerem pro Kazachstán v mnoha oblastech zahraniční spolupráce. Čína zůstala v centru pozornosti kazachstánské mezinárodní politiky, dle Sciorati (2021) také i díky svému vysokému ekonomickému růstu a schopnosti snižovat chudobu v zaostalejších regionech. Důležitá je samozřejmě i geopolitika, která staví Kazachstán do střetu vlivů regionálních mocností, kterými jsou zejména Čína a Rusko. Od roku 2014 tyto dvě země rozvinuly vztahy v mnoha oblastech vzájemných vztahů, včetně různých bilaterálních nástrojů pro rozvoj. Právě Čína byla společně s Ruskem v centru pozornosti bývalého prezidenta Nazarbajeva, který je ve svých projevech hojně zmiňoval (Sciorati, 2021).

3.2.1 Politická rovina vztahů

Období mezi lety 2014–2021 lze považovat za velmi významné pro čínsko-kazachstánské politické vztahy. V tomto období se zintenzivnily bilaterální vztahy mezi těmito zeměmi, jelikož proběhlo hned několik zásadní událostí, měnících dynamiku vztahů v regionu. Také prezident Nazarbajev a jeho administrativa začali dávat větší důraz na vztahy s Čínou, se snahou více diverzifikovat zahraniční partnerství s jinými státy, v rámci tohoto kroku lze zmínit schůzku Nazarbajeva se prezidentem Číny Si Ťin-Pchingem v roce 2016, kde poukázali na dynamiku rychlého rozvoje, které v tomto období čínsko-kazachstánské vztahy vykazovaly (Ministerstvo zahraničí České Lidové Republiky, 2016). Tento krok je důležitý zejména v souvislosti s ruskou anexí Krymu, která vytvořila problémy se vztahy s Ruskem a snahu zlepšit kazachstánsko-čínské vztahy tak lze interpretovat jako pokus o distancování Kazachstánu od ruského vlivu, který je značný (Sciorati, 2019).

Velký důraz byl kladen na Čínu dle Scioratiové (2019) zejména právě “z důvodu “diverzifikace” vektorů. Z toho také vyplývá, že od roku 2014 politické vedení Kazachstánu více zdůrazňovalo východní vektor zahraniční politiky země na podporu integrace země do světové ekonomiky, což je reakce na stimulaci zájmů země a reakci

na soudobé hrozby. Celkový počet zmínek o východním vektoru v Nazarbajeových projevech dokonce převýšil celkový počet výroků o Západě, který dosáhl vyššího skóre mezi prioritami zahraniční politiky Kazachstánu". Navzdory značnému důrazu, který je po roce 2014 kladen na východ, však není východní vektor nedávným přírůstkem do kazachstánské multivektorové zahraniční politiky, ale upoutal pozornost tvůrců rozhodnutí od procesu budování státu a národa v devadesátých letech. Kazachstán byl přitahován rychlým ekonomickým rozvojem Asie a silou inovací a tvůrci rozhodnutí navrhli tento region jako měřítko pro rozvoj Kazachstánu (Sciorati, 2019).

Následný nástup Tokajeva do funkce byl zásadním okamžikem pro čínsko-kazachstánské vztahy. Tokajev žil dlouhou dobu jako student a zaměstnanec ministerstva zahraničí Kazachstánu v Číně, také mluví plyně čínsky (akorda.kz, 2019). Již při první návštěvě Číny na začátku svého funkčního období povýšil čínsko-kazachstánské vztahy na "permanentní, komprehenzivní strategické partnerství" (Tokayev, 2019, citovaný Ministerstvem zahraničí Čínské lidové republiky, 2019). Tento krok byl však i přes svou pouze symbolickou a nijak vypovídající politickou hodnotu významný pro kazašské lidskoprávní organizace a spustil zesílený antičínský sentiment, propojený se zacházením Číny s kazašskou menšinou v regionu Sin-ťiang² (Pron & Sz wajnoch, 2019).

Zásadní byla kontroverze zejména v souvislosti s demonstracemi kazašských aktivistů proti čínskému utlačování Kazachů v regionu Sin-ťiang, které probíhaly již od počátku roku 2019 (Reuters, 2019). Tyto demonstrace byly způsobeny zatčením kazašského aktivisty Serikzhana Bilashe kazachstánskou policií, který poté byl propuštěn pod podmínkou zastavení aktivistické činnosti v oblasti zvýšení povědomí o zatýkání etnických Kazachů v Sin-ťiang a jejich umístění do detenčních zařízení (Putz, 2020). Pobouření způsobila zejména asertivní reakce Kazachstánu na tuto skutečnost, kdy kazachstánská vláda nepřikládala velkou váhu lidským právům Kazachů v tomto regionu. Právě také snaha Kazachstánu aplikovat multivektorový

² Čína se v regionu Sin-ťiang na východě země snaží potlačit nacionalistické tendence místních Ujgurů a také i Kazachů (obyvatelstvo s muslimským vyznáním), kteří v tomto regionu jsou menšinou. Toho se pokouší dosáhnout na základě posílání vzpurných jedinců do převýchovných táborů; Tento krok je kritizován světovými organizacemi na ochranu lidských práv. Zdroj: <https://www.bbc.com/news/av/world-asia-51097159>

přístup na své vztahy a snaha neznepřátelit si Čínu je jedním z důvodů, proč byla taková reakce. Na druhou stranu se však Kazachstán stále snaží budovat kazašskou národnost a do budoucna je tak důležité, aby dokázal ochránit kazašskou identitu jak na domácí půdě, tak i v zahraničí (Pron & Szwajnoch, 2019).

Vzrůstající čínský vliv na Kazachstán bývá vnímán jako negativní a ohrožující. Pro tyto pocity existuje tradiční sinofobní pozadí typické pro středoasijské nomády, tj. i Kazachy, ale také jde o to, že poslední dva roky byly poznamenány tím, že Peking zavedl obzvláště tvrdou politiku na potlačení separatistických skupin v sousedním regionu Sin-t'iang s Kazachstánem. Čínská reakce znamenala masové zatýkání a systém převýchovných táborů, v nichž se odhaduje, že přebývá stovky tisíc lidí, včetně mnoha etnických Kazachů, nevyjímaje místních Ujgurů. Zkušenosti uprchlíků s čínským zacházením s místními obyvateli jsou otřesné a určitě ovlivní nejen vztahy se sousedy, ale i vnitřní rovnováhu státu (Vielmini, 2019).

Avšak navzdory dobrým vztahům, které se Kazachstán snaží s Čínou udržovat, byl v roce 2019 zatčen Konstantin Syroyezhkin, bývalý sovětský agent KGB a také sinolog, který byl obviněn z poskytování důležitých utajovaných dokumentů čínskému agentovi a poté uvězněn za ohrožení bezpečnosti (RFE/RL's Kazakh Service, 2019). Poté, co byla tato zpráva zveřejněna, dala Peking jasně signály, že jsou dostatečně ostražití při každém kroku, který udělají (Farhan, Khan, & Sher, 2021).

3.2.2 Kooperace v rámci bezpečnosti a vojenství

Čína a Kazachstán sdílí 1782 kilometrů dlouhou hranici, čímž je Čína pro Kazachstán druhým největším geografickým sousedem hned po Ruské federaci. Spolu tyto státy spojuje i geografická blízkost regionů, které jsou hrozbou pro regionální bezpečnost, jako je např. Afghánistán nebo také Tádžikistán a Kyrgyzstán, kde je poměrně mnoho hraničních sporů. Proto je také bezpečnostní politika důležitým aspektem čínsko-kazachstánských vztahů.

Právě pro účely spolupráce v rámci bezpečnosti mezi těmito státy pak slouží Šanghajská organizace spolupráce (SCO), založená Čínou, Kazachstánem, Kyrgyzstánem, Ruskem, Tádžikistánem a Uzbekistánem v roce 2001, ve snaze

vybudovat důvěru na společných hranicích. V roce 2017 se k této organizaci připojila také Indie a Pákistán, čímž tato organizace nabyla na ještě větší váze. SCO je regionální organizace, zaměřující se na aspekty bezpečnosti relevantní pro tyto státy, jimiž jsou terorismus, separatismus a extremismus. Tato organizace také není integračním projektem a má limitovanou moc v rámci rozvoje regionu a propagace otevřeného regionalismu. Navíc vzhledem k absenci rámce pro vzájemnou asistenci je tato organizace spíš fórem pro komunikaci a trénink, než samostatnou bezpečnostní organizací nebo aliancí (Vishnevskaya-Mann, 2018).

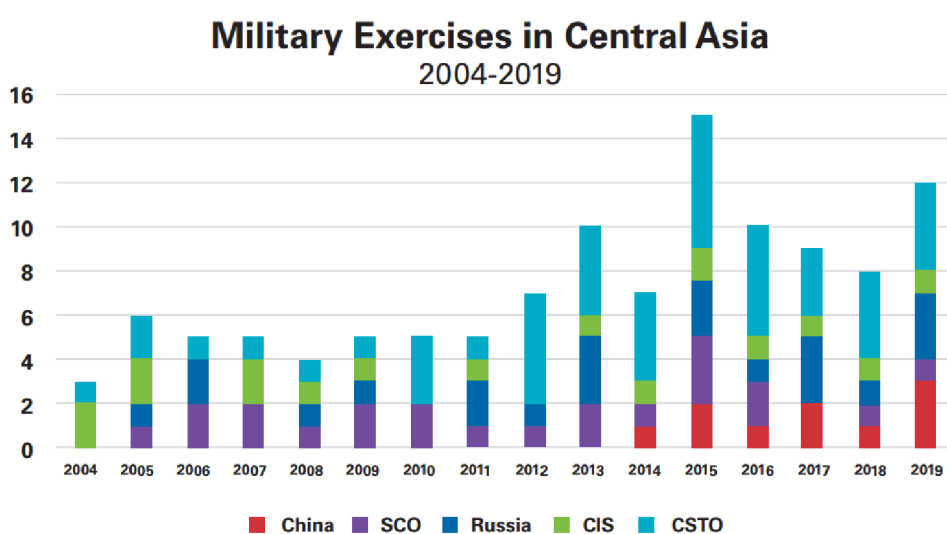
V souvislosti s vojenskou spoluprací se v roce 2015 v Astaně uskutečnilo pravděpodobně nejvýznamnější setkání v rámci zkoumaného období, které proběhlo mezi kazachstánským prezidentem Nursultanem Nazarbajevem a čínským ministrem obrany Changem Wanquanem, jehož se zúčastnili také vysocí představitelé ministerstva obrany Kazachstánu. Setkání bylo důležitým krokem v rámci zintenzivnění spolupráce v obranném sektoru, podařilo se podepsat smlouvu o technické spolupráci mezi ozbrojenými silami Kazachstánu a Čínskou lidovou armádou. Také byly diskutovány další roviny bezpečnostní spolupráce, včetně společných cvičení některých složek armády a také darování vojenské techniky ze strany čínské armády (Turebekova, 2015). Z toho také vyplývá, že se Kazachstán snaží zajistit bezpečnost nejen pomocí spolupráce s Ruskem, to je zejména způsobeno ruskou rétorikou, která bývá vnímána v Kazachstánu jako ohrožující pro jeho bezpečnost (Diener, 2015).

Také dle Ramaniho (2015) byla tato dohoda důležitá zejména v dlouhodobém horizontu, jelikož postupný "pivoting"³ k Číně je snahou Kazachstánu zabránit obrannému monopolu Ruska v jeho bezpečnosti. Právě již zmíněná ruská menšina na severu Kazachstánu je velkou bezpečnostní hrozbou pro budoucnost, kdy není vyloučena vojenská intervence Ruska na kazachstánském území. Kazachstán se také tímto krokem připravuje na možnost asymetrické války, kdy jsou hrozbou nestátní teroristické a guerillové organizace. Právě dohoda o společných cvičeních kazachstánských a čínských vojáků v prostředí měst, horských oblastí a vodních ploch by zvýšilo obranyschopnost Kazachstánu v tomto aspektu.

³ Tzv. „pivoting“, neboli re-balancing, je pojem týkající se postupného přiklání se určitého státu k dalšímu, viz. pojem balancing

Co se týče vojenských cvičení, Čína dokázala zintenzivnit svou přítomnost ve středoasijském regionu. Graf č. 2 ukazuje celkový počet vojenských cvičení ve střední Asii od roku 2004 do roku 2019. Pozoruhodné je, že se po roce 2014 Čína začala účastnit vojenských cvičení v tomto regionu, což potvrzuje snahu Číny mít zde vyšší přítomnost, jak už bylo stanoveno ve výše zmíněné vojenské smlouvě. Také lze vyvodit, že OSKB také zvyšuje počet cvičení, což by mohlo být také náznakem snah zvýšit ruskou vojenskou přítomnost ve střední Asii.

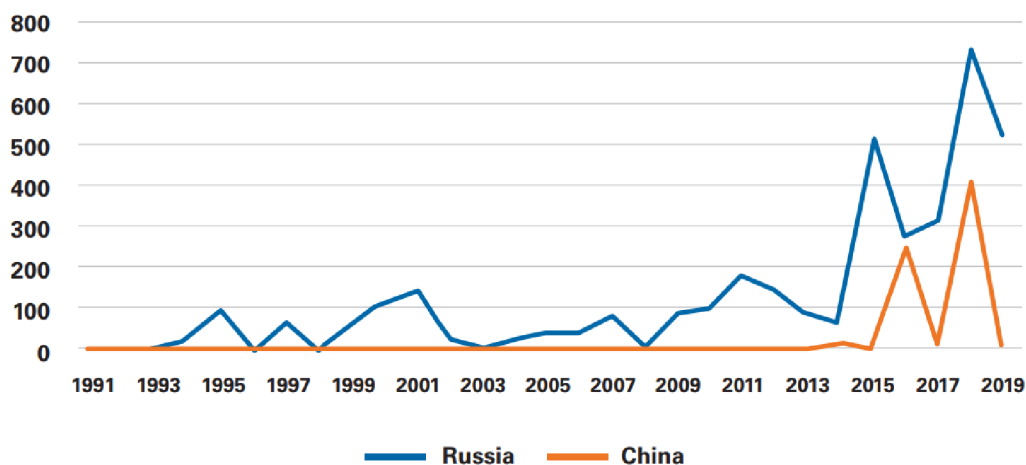
Graf č.2 - (Graf zpracován Jardine, B., & Lemon, E., 2020.)

Celkově je však obchod v rámci vojenských technologií mezi Kazachstánem a Čínou na nepřilíš vysoké úrovni. Graf č. 3 znázorňuje obchod s vojenskými technologiemi ve středoasijském regionu, a to v miliardách USD. Z grafu vyplývá, že Rusko je stále největším hegemonem v rámci vojenských technologií ve střední Asii. Na druhou stranu však lze říct, že se Čína snaží zvyšovat tento objem a lze tak vidět určitý trend, který ilustruje možnost většího čínského podílu na trhu v následujících letech.

Graf č.3 - (Graf zpracován Jardine, B., & Lemon, E., 2020.)

Arms Sales to Central Asia (by value in USD)

3.2.3 Ekonomické vztahy

Ekonomická spolupráce Kazachstánu s Čínou je možná nejdůležitější rovinou spolupráce mezi těmito zeměmi. Právě ekonomický potenciál Číny je faktorem, ovlivňujícím přístup Kazachstánu k mezinárodní politice a pravděpodobně také přistoupení k multivektorovému systému. V rámci ekonomické spolupráce se Čína a Kazachstán nachází v různých uskupeních a bilaterálních smlouvách, které se touto oblastí spolupráce zabývají. Pro Kazachstán je také Čína státem s nejvyšší úrovní exportu, čímž převyšuje i tradičně vysokou úroveň přeshraničního obchodu s Ruskem (Statistický úřad Republiky Kazachstán, 2022).

Pravděpodobně nejdůležitější ekonomicky orientovanou iniciativou, které se Kazachstán zúčastnil v rámci zkoumaného období, je tzv. Iniciativa "Pás a stezka", původně také známé jako "Nová hedvábná stezka" (angl. One belt, one road, zkratka BRI). Tato iniciativa, jež byla představena v roce 2013 na návštěvě prezidenta Číny Si Ťin-Pchinga v Kazachstánu, zahrnuje 151 zemí z různých částí světa. Dle něj pro to, aby byly ekonomické vazby mnohem silnější, vzájemná spolupráce intenzivnější a prostor pro vývoj v rámci euroasijského prostoru větší, je možnost společně vybudovat novou "ekonomický pás hedvábné stezky" na formování nové linie vzájemné spolupráce. Hlavním cílem by bylo posílit komunikaci politik, zlepšit konektivitu spojení transportních cest, usnadnit mezistátní obchod, posílit cirkulaci finančních prostředků a posílit mezilidskou výměnu (Xi, 2013). V roce 2017 pak bylo

založeno fórum pro BRI, určené zejména pro lepší komunikaci v rámci této iniciativy (CGTN, 2017).

Přímo pro Kazachstán je jeho angažmá v BRI velkou příležitostí, která by mohla zásadně vypomoci s diverzifikací ekonomiky a vývoji nezbožního sektoru, což by také mohlo vést k udržitelnějšímu vývoji. Strategie Kazachstánu tak spočívá v obhájení svých zájmů v následujících způsobech. Je potřeba splnit určitá kritéria a standardy v mnoha oblastech, jako např. právech, technologiích a životním prostředí, včetně posudků nezávislých mezinárodních expertů. Integrace BRI a programu "Nurly Zhol"⁴ do ekonomiky Kazachstánu pomůže k změně původní strategie v rámci ekonomiky, kdy se pouze vyměňovaly materiály za možnost investice, na nový směr, který pomůže investicím přímo v rámci transportní infrastruktury, která je pro něj velmi důležitá (Dyussebayev & Kukeyeva, 2018).

Na druhou stranu však zapojení do této iniciativy i přes značné výhody, které z ní vyplývají není bez rizik. Muratbekova & Kembayev (2021) tvrdí, že i přes zjevnou atraktivitu BRI pro rozvojové země, jelikož je zde rámec pro financování obchodní struktury státu s cílem zvednout ekonomický růst, tak tato iniciativa zásadně posiluje čínskou pozici v regionu. Hlavní argument pro toto tvrzení je, že tyto investice zaženou příjemce do dluhové pasti, jelikož jsou nepříliš rozvinuté a tato skutečnost vede k nevyužívaným strukturám, do kterých bylo investováno a žádný ekonomický růst se tak nekoná (The Economist, 2018, citovaný Muratbekovou & Kembayevem, 2021).

Navíc právě implementace BRI se ukázala být problémem pro implementaci dalších ekonomických programů, jako je "Nurly Zhol" a také EAEU. Harmonizace mezi BRI a EAEU je navíc důležitá pro možnost vytvoření dalších a rozsáhlejších ekonomických projektů. Také bylo nutné vyřešit problémy v ekonomické, ideologické a civilizační sféře, které brání k větší integraci projektu do kazachstánské ekonomiky. Proto vytvoření programu, který by dokázal spojit všechny důležité projekty a vytvořil by mezi nimi symbiózu je důležitý pro multivektorový přístup k politice,

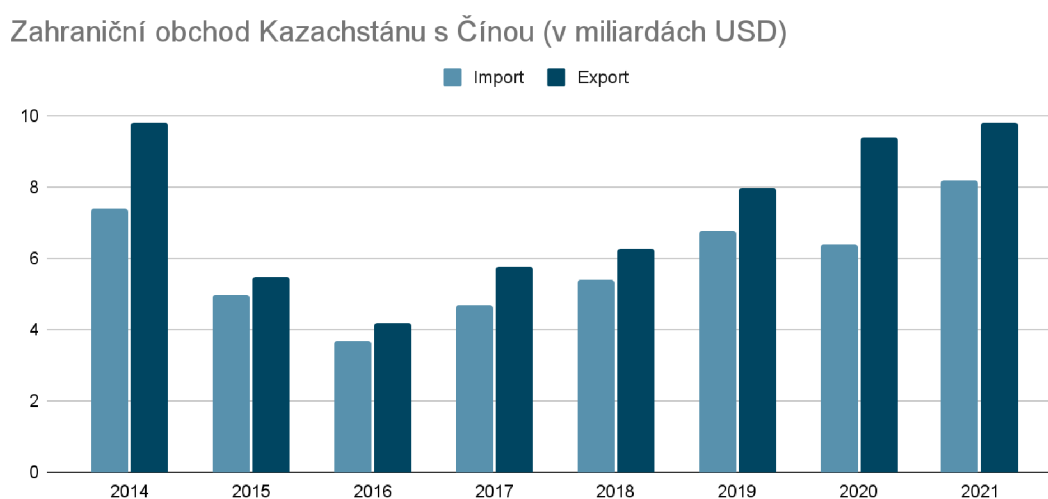
⁴ Nurly Zhol je státní program na vývoj dopravní infrastruktury, stanoven na období 2020–2025. (Zdroj: <https://primeminister.kz/en/news/v-ramkah-gosprogrammy-nurly-zhol-do-2025-goda-planiruetsya-realizovat-112-infrastrukturnyh-proektov-213248>)

který by se v opačném případě dostal do problémů (Muratbekova & Kembayev, 2021).

Také členství Kazachstánu v EEU je podle Yu a Gelviga (2020) jedním z možných důvodů, proč se Čína snažila intenzivněji angažovat v ekonomické spolupráci s Kazachstánem, jelikož členství většiny postsovětských států v tomto uskupení vytváří potenciální tržní oblast s 170 miliony obyvatel, což poskytuje investiční příležitosti pro čínské společnosti s nespočtem výhod. Tento fakt berou v potaz průmyslníci jak z Číny, tak i z Kazachstánu, kteří tak např. angažmá v Kyrgyzstánu mohou využít k přístupu do společného trhu EAEU.

Stejně jako v případě Ruska, pro lepší představu ekonomické spolupráce mezi Kazachstánem a Čínou je níže uvedený graf č. 4. Z grafu lze říci, že ekonomická spolupráce mezi Kazachstánem a Čínou měla v období mezi lety 2014–2021 podobné tendence jako ta s Ruskem, což poměrně pozoruhodné vzhledem k rozdílným dynamikám vztahů mezi Kazachstánem a Ruskem, respektive Čínou. Čína byla také na konci roku největším partnerem Kazachstánu v rámci exportu, ve kterém přeskočila i tradičně největšího partnera Ruskou federaci. Pozoruhodný je i fakt, že druhou největší exportní zemí je Itálie (Statistický úřad Republiky Kazachstán, 2022).

Graf č. 4 - (zdroj: Statistický úřad Republiky Kazachstán, graf zpracován autorem)

Z grafu vyplývá, že v zahraničním obchodu mezi Kazachstánem a Čínou došlo ke dvěma zásadním poklesům. První pokles lze zaznamenat mezi lety 2014 až 2016. V tomto období došlo k poklesu spojenému s celkovým stavem čínské ekonomiky a také událostmi v globálním měřítku. V tomto období klesl čínský obchod o 6 %, přičemž se snížil zejména import. Čínský ministr obchodu Gao Hučeng tento pokles přičetl zejména vzrůstu “geopolitických konfliktů a vzrůstu nemocí a terorismu” (Tiezzi, 2016).

Druhý pokles byl poté primárně zapříčiněn stejně jako u Ruska pandemií COVID-19 a následným snížením produkčních kapacit čínského průmyslu, což bylo způsobeno striktním lockdownem. Dalším důvodem tohoto poklesu poté může být čínsko-americká obchodní válka, způsobena zvýšením importních tarifů administrativou amerického prezidenta Donalda Trumpa, což způsobilo značný propad čínského zahraničního obchodu, celkový výsledek byl poté amplifikován právě pandemickou krizí (Boylan et al., 2021). Celkově však lze říci, že obchod mezi Čínou a Kazachstánem nebyl ovlivněn událostmi v rámci vzájemných vztahů.

3.3 Zhodnocení role multivektorismu v zahraniční politice Kazachstánu mezi lety 2014-2021

Období mezi lety 2014-2021 představovalo pro Kazachstán a jeho zahraniční politiku značnou výzvu, což se také promítlo v prosazování multivektorového přístupu k této politice. Vztahy s Ruskem a Čínou byly i v tomto období nadstandartní, Kazachstánu se v těchto vztazích podařilo dosáhnout značných úspěchů ve všech stanovených sektorech spolupráce. Také se však objevily komplikace, které znamenaly výzvu pro multivektorový přístup.

Zahraniční vztahy se v tomto období vyvíjely ve znamení diverzifikace vztahů, což bylo spuštěno zejména ruskou anexí Krymu a souvisejícími událostmi. Přístup Kazachstánu k Rusku po této anexi tak lze interpretovat jako velmi opatrný a neutrální. Poměrně nebezpečný narativ ruské zahraniční politiky o ochraně zájmů ruského obyvatelstva vytvořil značnou kontroverzi jak v politické rovině, kdy se politický narativ Kazachstánu víceméně distancoval od ruského vlivu a byl kladen větší důraz na suverenitu, tak i v bezpečnostní, kdy byly podniknuty kroky pro větší

spolupráci jak se střeđoasijskými státy, tak i s Ukrajinou, kdy Kazachstán podpořil mírové řešení nastalé situace (Roberts, 2015). Ruská pozice k menšině zejména na severní hranici Kazachstánu vytvořila značné otazníky v rámci rusko-kazachstánských vztahů, avšak incentiv k zahájení vojenské akce proti Kazachstánu nebyl poskytnut, a to právě zejména díky opatrnosti Kazachstánu k vztahům s Ruskem a jejich dobré úrovni. Také v ekonomické spolupráci se objevily problémy, způsobené snahou Rusko zpolitizovat jinak ekonomické uskupení, to se poté odrazilo v narativu Kazachstánu, kdy bylo pohroženo opuštěním jakýchkoliv uskupení, pokud bude ohrožena suverenita Kazachstánu. Z toho vyplývá větší snaha Kazachstánu diverzifikovat své ekonomické vazby, a to zejména s Čínou.

Vztahy s Čínou pak byly velkou příležitostí pro Kazachstán, jak rozvíjet multivektorismus a zároveň udržovat dobré vztahy s Ruskem i přes kooperaci s dalšími státy (Dzhuraev, 2019). Také u těchto vztahů se Kazachstán snažil držet multivektorových principů. Velkou příležitostí tak byla zejména iniciativa BRI, která pomohla Kazachstánu zvýšit ekonomický potenciál a zároveň zvýšit intenzitu vztahů s Čínou. Nicméně i tato iniciativa měla své nevýhody, které musely být adresovány, aby v budoucnu nenastaly problémy v implementaci dalších ekonomických iniciativ. Právě také schopnost Kazachstánu zdržet se ekonomické závislosti na jednom státě pomohlo docílit požadovaných cílů (Vanderhill, Joireman & Tulepbayeva, 2020). V neposlední řadě se podařilo Kazachstánu dosáhnout úspěchů i v bezpečnostní spolupráci, zejména v oblasti regionální bezpečnosti a vojenských technologií, kde narůstá míra obchodu i další pomoci v této oblasti.

Komparativně se i přes překážky ve vztazích jak s Ruskem, tak i Čínou podařilo ve zkoumaném období udržet tyto vztahy na velmi dobré úrovni. Kazachstán také dokázal balancovat tyto vztahy, jelikož se zdržel závislosti na jedné regionální velmoci i přes překážky, které se v tomto období naskytly. Naopak tyto skutečnosti prokázaly, že se multivektorismus dokáže vypořádat s těmito problémy a s jeho pomocí dosáhnout cílů, které si Kazachstán stanovil ve své zahraniční politice, které jsou spojené právě s multivektorem. Zahraniční politika Kazachstánu tak byla v souladu s těmito principy. Kazachstán se tak snažil být pragmatický a nezaměřený na ideologii, jelikož i přes ideologie jak ruského, tak i čínského režimu udržoval s těmito zeměmi dobré vztahy. I bezpečnost, která je důležitá pro multivektorový

přístup, byla prosazována jak v rámci bilaterálních vztahů, tak i v mezinárodních organizacích, jako je např. OSKB, SCO nebo také OSN. V neposlední řadě byl kladen důraz i na interní zájmy, kdy se Kazachstán zasazoval o respektování a plnění cílů zahraniční politiky, které byly pro něj stěžejní. Tyto faktory tak byly aktivně prosazovány skrz celé zkoumané období. Celkově tak lze říct, že se Kazachstánu podařilo vést zahraniční politiku v souladu s principy multivektorového přístupu, což umožnilo rozvinout nadstandartní vztahy jak s Ruskem, tak i s Čínou, a přitom nebýt závislý pouze na jednom z těchto států, což je primárním cílem kazachstánské mezinárodní politiky.

Přes vysokou úspěšnost Kazachstánu v tomto přístupu se však systém stále potýká s problémy kvůli složitosti mezinárodního prostředí, zejména v regionu Střední Asie. Ruské zapojení do ovlivňování událostí v okolních oblastech, zejména anexe Krymu v roce 2014 a následná invaze na ukrajinské území prověřily v mnoha ohledech stabilitu multivektorového přístupu Kazachstánu, zejména ve vztazích s Ruskem, západoevropskými zeměmi a Spojené státy americké (Vanderhill, Joireman & Tulepbayeva, 2020). Hrozba ruského iredentismu však pomohla Kazachstánu posílit jeho vazby se sousedními státy a posílit tak jeho multivektorovou politiku (Dzhuraev, 2019). Rostoucí vliv Číny ve Střední Asii navíc vytváří tlak na Kazachstán a představuje výzvu pro jeho multivektorový systém, který prochází dalším vývojem. I když je ekonomický potenciál Číny pro Kazachstán atraktivní, je důležité, aby Kazachstán zvážil všechny výhody a nevýhody svého vztahu s Čínou, aby z prvního mohl těžit a vyhnul se jakýmkoli problémům, které by mohly ohrozit jeho politický diskurz a přístup k zahraničním vztahům.

Závěr

Hlavním cílem této práce byla analýza zahraniční politiky Kazachstánu mezi lety 2014–2020 a využití multivektorového přístupu. Práce se zaměřila na konceptualizaci multivektorismu, poté také na vztah Kazachstánu s tímto přístupem a pohledem prezidentů na tento přístup. Následně byly zanalyzovány vztahy v letech 2014–2021, konkrétně nejdůležitější skutečnosti, jako např. významné události, úspěchy v jednotlivých oblastech politiky a další stěžejní události v rámci stanoveného období. Vyhodnocení aplikace multivektorismu byla pak provedeno pomocí hlavních principů tohoto přístupu, které byly v první kapitole stanoveny. Také byla komparována intenzita vztahů a z toho vyvozeny závěry. Vzhledem ke krátkému rozsahu se práce nemohla věnovat všem tématům týkajících se vztahů mezi Kazachstánem a Ruskem, respektive Čínou, a tudíž byly zdůrazněny pouze nejzásadnější faktory, které tyto vztahy ovlivnily.

V rámci konceptualizace pojmu multivektorismus se podařilo popsat multivektorismus jako systematický přístup k zahraniční politice, který umožňuje státu, který jej praktikuje udržovat vzájemně výhodné a pozitivní vztahy s mnoha zeměmi, bez ohledu na politické či ideologické zaměření tohoto státu. Snahou multivektorismu je také uspokojení vnitřních zájmů státu, které jsou pro něj důležité. Další složkou, na kterou je kladen důraz je pak zajištění vnitřní i vnější bezpečnosti státu, čímž se dá předejít právě dobrou úrovní vzájemných vztahů. Základní složkou je pak balancování jednotlivých vektorů, jelikož právě vyvažování vlivů jednotlivých mocností pomáhá Kazachstánu zaujmout co nejlepší pozici v regionálním prostoru a z těchto vztahů pak benefitovat. V teorii mezinárodních vztahů je pak multivektorismus ukotven v realistické teorii, a to díky pragmatickému pohledu na mezinárodní vztahy a propojením multivektorismu s teorií rovnováhy moci, avšak i přes tyto skutečnosti není multivektorismus v rámci této teorie dostatečně popsán, jelikož jeho komplexita to příliš neumožňuje.

Druhá kapitola popsala vývoj multivektorismu v Kazachstánu, který je integrální součástí zahraniční politiky tohoto státu. Kazachstánský multivektorismus je tak specifický konzistencí praktikování a také nezávislosti díky přírodnímu bohatství. Byly také ilustrovány pohledy jednotlivých prezidentů na multivektorismus. Ať už

prezident Nazarbajev, tak i prezident Tokajev prosazovali multivektorismus jako prioritní přístup v zahraniční politice Republiky Kazachstán.

V třetí kapitole bylo zjištěno, že spolupráce Kazachstánu s Čínou a Ruskem je velmi intenzivní a Kazachstán se snaží s těmito zeměmi mít co nejužší vztahy. Ve stanoveném období vzrostla intenzita spolupráce, jak s Ruskem, které je největším zahraničním partnerem Kazachstánu, tak i s Čínou, která v tomto období tyto vztahy dokázala zintenzivnit.

Anexe Krymu Ruskem v roce 2014 měla významný dopad na zahraniční politiku Kazachstánu a jeho závazek k multivektorismu, který historicky udržuje úzké vazby s Ruskem. Kazachstán reagoval na anexi tím, že vyjádřil podporu ukrajinské územní celistvosti a zároveň se vyhnul přímé kritice Ruska. Ačkoli anexe zásadně nezměnila multivektorový přístup Kazachstánu, posílila potřebu země udržovat pečlivou rovnováhu mezi jejími vztahy s hlavními mocnostmi, zejména s Ruskem. Založení EAEU mělo pozitivní i negativní důsledky pro multivektorovou strategii Kazachstánu, poskytlo větší ekonomické příležitosti v regionu, zároveň však omezilo schopnost země diverzifikovat svá hospodářská partnerství a vytvořilo napětí s ostatními členskými státy EAEU, zejména pak s Ruskem, které uskupení částečně zpolitizovalo.

V období 2014-2021 Čína zintenzivnila své vztahy s Kazachstánem v několika sektorech. Obě země podepsaly dohody o posílení strategického významu jejich vztahu v politickém sektoru. Zacházení Číny s kazašskou menšinou v Sin-ťiangy však zůstává kontroverzní a Kazachstán se jím plně nezabýval, částečně kvůli jeho multivektorovému přístupu a dobrým vztahům s Čínou. Pokud jde o bezpečnost, Čína a Kazachstán zvýšily svou spolupráci v rámci SCO a dalších bezpečnostních iniciativ, včetně klíčové dohody o spolupráci. Navzdory dobrým bezpečnostním a vojenským vztahům se objevily problémy, například zatčení bývalého agenta KGB, který předával důvěrné informace čínské vládě, což vyslalo signál, že Čína musí k těmto vztahům přistupovat opatrněji. Pokud jde o dominantní ekonomický aspekt spolupráce, BRI významně ovlivnila multivektorový přístup Kazachstánu k mezinárodní politice. BRI poskytla Kazachstánu příležitosti k diverzifikaci svých ekonomických partnerství nad rámec tradičních partnerů, jako je Rusko, a to

spoluprací s Čínou a dalšími zeměmi v regionu, čímž pomohla prosazovat multivektorovou strategii Kazachstánu snížením jeho závislosti na jednom z partnerů a rozšířením jeho ekonomických vztahů. BRI také zahrnuje významné investice do rozvoje infrastruktury, které jsou důležité pro ekonomický rozvoj Kazachstánu. S BRI jsou však spojeny potenciální výzvy, jako jsou obavy o udržitelnost dluhu a politický vliv. Kazachstán byl ve svém angažmá s BRI opatrný a snažil se zajistit, aby jeho účast byla v souladu s jeho ekonomickými a strategickými zájmy. Kazachstán musí pečlivě vyvážit výhody a rizika účasti BRI, aby zajistil, že bude v souladu s jeho širší multivektorovou strategií. Celkově nebyl zahraniční obchod mezi Kazachstánem a Čínou výrazně ovlivněn dynamikou těchto vztahů, přičemž významnější roli hrály vnější události, jako je celkový pokles čínského obchodu a pandemie COVID-19.

V porovnání lze tak říci, že i přes všechny komplikace, ke kterým v rámci zkoumaného období došlo, se Kazachstánu dařilo úspěšně vést zahraniční politiku v souladu s multivektorovým přístupem s nejvýznamnějšími regionálními mocnostmi a také vyvažovat vlivy jednotlivých velmocí. Je však nutno říct, že i přes vysokou úspěšnost, kterou Kazachstán v rámci tohoto přístupu vykazuje, se ani tento systém nedokáže vyvarovat všech problémů, které přináší komplikovanost mezinárodního prostředí, obzvláště ve středoasijském regionu. Velkým problémem je v tomto směru zejména angažovanost Ruské federace v ovlivňování dění v nejbližším okolí. Zejména anexe Krymu v roce 2014 a následná invaze ruských vojsk na Ukrajinu otestovala stabilitu multivektorového přístupu v mnoha ohledech, zejména ve vztazích s Ruskem a zeměmi západní Evropy včetně USA. Právě hrozba ruského iredentismu pomohla Kazachstánu posílit vazby na okolní státy a tím pádem i posílit svou multivektorovou politiku. Také však narůstající vliv Číny v oblasti střední Asie vytváří tlak na Kazachstán a výzvu pro multivektorový systém, který tak prochází dalším vývojem. Ekonomický potenciál Číny je pro Kazachstán velmi lákavý a je tak pro něj velkou příležitostí zpevnit vztahy s tímto státem, pro Kazachstán je však stále nutné zvážit všechny výhody a nevýhody, které ze vztahů s Čínou plynou pro to, aby z nich mohl Kazachstán čerpat pouze ty výhody a vyvarovat se problémům, které by mohly ohrozit politický diskurz Kazachstánu a jeho přístup k zahraničním vztahům.

Co se tak týče budoucího výzkumu, velmi hodnotné by bylo analyzovat multivektorový přístup ve vztahu k dalším zemím, zejména v rámci středoasijského

regionu. Také by bylo dobré se zaměřit více na propojení multivektorisumu s politickým systémem Kazachstánu a možný dopad vnitřní politiky státu na tento přístup, včetně samotného vývoje tohoto přístupu a vztahů k jednotlivým institucím a ústavním činitelům. Také by bylo vhodné tento přístup porovnat v rámci většího počtu případů, například by se tak dala zahrnout také Evropská unie a Spojené státy americké, jelikož i vztah k těmto mocnostem je relevantní pro širší výzkum multivektorového přístupu. Jak již bylo zmíněno, také události roku 2022 zásadně ovlivnily multivektorový přístup a rovněž by bylo dobré se zabývat těmito skutečnostmi, a to v mnohem rozsáhlejším výzkumu, který nebylo možné z důvodu omezeného rozsahu této práce provést.

Zdroje

Aidarkhanova, E., Aminjonov, F., McLennan, G., & Kolesnikova, T. (2017). *Multi-Vector Diversification: Kazakhstan's Transnational Future*. *Revista UNISCI*, (45), 145-162.

Akhmatova, Z. (2014, December 22). Казахстан не откажется от многовекторности - Назарбаев. Аналитический Интернет-журнал Власть. Dostupné z https://vlast.kz/kz/novosti/kazahstan_ne_otkazhetsja_ot_mnogovektornosti_nazarbaev-8866.html

Alexander C. Diener. (2015). *Assessing potential Russian irredentism and separatism in Kazakhstan's northern oblasts*. *Eurasian Geography and Economics*, 56, 469–492.

Bakhtiyarova, A., & Avcu, S. A. (2022). *Middle power behavior during the transition in world order: the case of Kazakhstan*. *Вестник КазНУ. Серия международные отношения и международное право*, 97(1), 52-62.

Boylan, B. M., McBeath, J., & Wang, B. (2021). US–China Relations: Nationalism, the Trade War, and COVID-19. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14(1), 23–40. <https://doi.org/10.1007/s40647-020-00302-6>

CGTN. (2017). *Belt and Road Forum to bring about fresh ideas*. Dostupné z: http://english.www.gov.cn/news/video/2017/05/12/content_281475653319187.htm

Chebortayev, A. (2020). *Special Aspects of Kazakhstan's New Foreign Policy Concept* - CABAR.asia. CABAR.asia. Dostupné z <https://cabar.asia/en/special-aspects-of-kazakhstan-s-new-foreign-policy-concept>

China.org.cn. (n.d.). *President Xi Jinping proposes to build a Silk Road Economic Belt with Central Asian countries* - China.org.cn. Dostupné z http://www.china.org.cn/travel/revitalize_the_silk_road_in_Shaanxi/2013-11/01/content_30468580.htm

USUBC. (2012). *CIS Free Trade Agreement Comes into Force - U.S.-Ukraine Business Council* (USUBC). (n.d).
<https://www.usubc.org/site/member-news/cis-free-trade-agreement-comes-into-force>

Clarke, M. (2014). *Kazakh responses to the rise of China: Between elite bandwagoning and societal ambivalence?. In Asian thought on China's changing international relations* (pp. 141-172). Palgrave Macmillan, London.

Clement, V., Coban, S., Cutler, R. M., Sullivan, C. J., Sultan, O., Suzen, H., & Yuksel, S. (2021). *Making Sense of the Recent Unrest in Kazakhstan. Horizon Insights, 1*.

Diyarbakırlıoğlu, K., & Yiğit, S. (2014). *Kazakh Multi Vector Foreign Policy in Action. Alternatives: Turkish Journal of International Relations, 13(4)*, 70–82.
<https://doi.org/10.21599/atjir.97918>

Duisen, G., & Aitzhanova, D. (2018). *Formation of unified area of Kazakhstan and Central Asia: Issues and opportunities. Bulletin of National academy of sciences of the Republic of Kazakhstan, 6(376)*, 192-199.

Farhan, S. M., Khan, M. U., & Sher, N. (2021). *KAZAKHSTAN'S MULTI-VECTOR FOREIGN POLICY AND REGIONAL APPROACH ECONOMIC AND DIPLOMATIC SUCCESS. Pakistan Journal of International Affairs, 4(4)*.

Gelvig & S. Yu. (2020). *CHINA-KAZAKHSTAN ECONOMIC RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE "ONE BELT, ONE ROAD" INITIATIVE. Bulletin of PNU 56.1*.

Gusakov, N. P., & Maslova, M. V. (2019). *Russia and Kazakhstan: range and dynamics of relations in the conditions of increasing interdependence of national economies. RUDN Journal Of Economics, 27(3)*, 455-465.
<https://doi.org/10.22363/2313-2329-2019-27-3-455-465>

Hanks, R. R. (2009). "Multi-vector politics" and Kazakhstan's emerging role as a geo-strategic player in Central Asia. *Journal of Balkan & Near Eastern Studies*, 11(3), 257–267. Dostupné z <https://doi.org/10.1080/19448950903152110>
<https://strategy2050.kz/upload/iblock/643/d59f2d429c825b816d698881b866c62e.pdf>

Interfax. (2014, January 30). *Kazakhstan remains dedicated to multivector foreign policy*. *Kazakhstan General Newswire*, 1.

Isaacs, R. (2020). *Russia-Kazakhstan Relations and the Tokayev-Nazarbayev Tandem*. *Russian Analytical Digest*, 248, 2–5. Dostupné z <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000401980>

Jardine, B., & Lemon, E. (2020). *In Russia's shadow: China's rising security presence in Central Asia*. *Kennan Cable*, 52(May), 351-68.

Kalmurat, A. (2021, August 31). *Language Activist Flees Kazakhstan After Investigation Opened Against Him*. Radio Free Europe / Radio Liberty. Dostupné z <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-language-activist-flees/31436983.html>

Kampi, A. (2020). *Symbolic diplomacy of place and space in Eurasia: "multi-vector" vs. "third neighbor" policies-impact of nomadic features on foreign policy strategies of Kazakhstan and Mongolia*. *Turkic Studies Journals*, 2(3), 54-69.

Kassen, M. (2018). *Understanding foreign policy strategies of Kazakhstan: a case study of the landlocked and transcontinental country*. *Cambridge Review of International Affairs*, 31(3-4), 314-343.

Kembayev, Z. (2020). *Development of China-Kazakhstan Cooperation: Building the Silk Road of the Twenty-First Century?*. *Problems of Post-Communism*, 67(3), 204-216. Dostupné z <https://doi.org/10.1080/10758216.2018.1545590>

Korhonen, I. (2019). Sanctions and counter-sanctions: What are their economic effects in Russia and elsewhere? (No. 2/2019). BOFIT Policy Brief.

Kukeyeva, F., & Dyussebayev, D. (2018). *Belt and Road Initiative for Kazakhstan: Opportunities and Risks*. In *Silk Road to Belt Road: Reinventing the Past and Shaping the Future* (pp. 293-305). Singapore: Springer Nature Singapore.

Kumenov, A. (2018). *Kazakhstan gets Russian flak over UN Syria vote*. *Eurasianet*. Dostupné z: <https://eurasianet.org/kazakhstan-gets-russian-flak-over-un-syria-vote>

Kumenov, A. (2021, December 22). *Kazakhstan ratifies updated military coop agreement with Russia*. *Eurasianet*. Dostupné z <https://eurasianet.org/kazakhstan-ratifies-updated-military-coop-agreement-with-russia>

Kyiv Post (2015). *Nazarbayev, Poroshenko discuss situation in eastern Ukraine, implementation of Minsk agreements*. *Kyiv Post*. Dostupné z <https://archive.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/nazarbayev-poroshenko-discuss-situation-in-eastern-ukraine-implementation-of-minsk-agreements-399639.html>

Laruelle, M., Royce, D., & Beysembayev, S. (2019). *Untangling the puzzle of "Russia's influence" in Kazakhstan*. *Eurasian Geography and Economics*, 60(2), 211-243

Locoman, E., & Papa, M. (2022). *Transformation of alliances: Mapping Russia's close relationships in the era of multivectorism*. *Contemporary Security Policy*, 43(2), 274-307.

Lyubezna, K. (2021) *Nazarbayev has explained why Kazakhstan does not recognize occupied Crimea as Russian*. (n.d.). Dostupné z <https://crimea.suspilne.media/en/news/6428>

Minasyan, S. (2012). *Multi-Vectorism in the Foreign Policy of Post-Soviet Eurasian States*. *Demokratizatsiya*, 20(3), 268–273.

Ministerstvo zahraničí Čínské lidové republiky. (2016). *Xi Jinping Holds Talks with President Nursultan Nazarbayev of Kazakhstan*. Dostupné z https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/2016zt/XJPCXBZCESGJTLDRD SYCFHJCXYGHD/201609/t20160906_704097.html

Ministerstvo zahraničí Čínské lidové republiky. (2019). *Xi Jinping Holds Talks with President Kassym-Jomart Tokayev of Kazakhstan The Two Heads of State Decide to Develop China-Kazakhstan Permanent Comprehensive Strategic Partnership*. Dostupné z https://www.fmprc.gov.cn/eng./wjb_663304/zjzg_663340/dozys_664276/xwlb_664278/201909/t20190916_554320.html

Muratbekova, A. M., Ordabayev, A. K., & Rakhymzhan, G. R. (2021). *Kazakhstan's Connectivity Paradigms with China and India: A Comparative Analysis*. *Journal of Oriental Studies (Al-Farabi Kazakh National University) / Kazahskij Nacional'nyj Universitet Imeni Al'-Farabi Vestnik Serii Vostokovedeniâ*, 98(3), 67–76. Dostupné z <https://doi.org/10.26577/JOS.2021.v98.i3.07>

NAM CSSTC: Non-Aligned Movement Centre for South-South Technical Cooperation. (n.d.). *NAM Observer Countries*. Dostupné z http://csstc.org/v_ket1.asp?info=13&mn=1

Najibullah, F. (2014, September 3). *Putin Downplays Kazakh Independence, Sparks Angry Reaction*. *Radio Free Europe / Radio Liberty*. Dostupné z <https://www.rferl.org/a/kazakhstan-putin-history-reaction-nation/26565141.html>

Nauruzbayev, R. (2020). *Comparative Analysis of Kazakh Military Cooperation with the United States, the Russian Federation, and the People's Republic of China*. US Army Command and General Staff College.

Nazarbayev, N. (1992). *Strategy of establishment and development of Kazakhstan as a sovereign state*. Dostupné z <https://strategy2050.kz/upload/iblock/643/d59f2d429c825b816d698881b866c62e.pdf>

Nazarbayev, N. (2020). *SPEECH OF THE PRESIDENT OF KAZAKHSTAN NURSULTAN NAZARBAYEV AT THE LOMONOSOV MOSCOW STATE UNIVERSITY* — *Official website of the President of the Republic of Kazakhstan*. (n.d.). Akorda.kz. Dostupné z https://www.akorda.kz/en/speeches/external_political_affairs/ext_speeches_and_addresses/speech-of-the-president-of-kazakhstan-nursultan-nazarbayev-at-the-lomonosov-moscow-state-university

Nikolai P. Gusakov, & Mariia V. Maslova. (2019). *Russia and Kazakhstan: range and dynamics of relations in the conditions of increasing interdependence of national economies*. *RUDN Journal of Economics*, 27(3), 455–465. Dostupné z <https://doi.org/10.22363/2313-2329-2019-27-3-455-465>

Nurbekov, A. (2014, March 27). *Nazarbayev Urges More Robust Global Efforts at Nuclear Security Summit - The Astana Times*. The Astana Times. <https://astanatimes.com/2014/03/nazarbayev-urges-robust-global-efforts-nuclear-security-summit/>

OMELICHEVA, M. Y., & DU, R. (2018). *Kazakhstan's Multi-Vectorism and Sino-Russian Relations*. *Insight Turkey*, 20(4), 95–110.

Paul, T. V. (2005). *Soft balancing in the age of US primacy*. *International security*, 30(1), 46-71.

Pron, E., & Szwajnoch, E. (2019). *Kazakh anti-Chinese protests and the issue of Xinjiang detention camps*. *The Central Asia-Caucasus Analyst*, 31.

Putz, C. (2020, November 26). *UN Working Group Finds Serikzhan Bilash's Detention by Kazakhstan Arbitrary*. The Diplomat. Dostupné z <https://thediplomat.com/2020/11/un-working-group-finds-serikzhan-bilashs-detention-by-kazakhstan-arbitrary/>

Rada bezpečnosti OSN. (2018). *Russian draft resolution condemning the US "aggression" on Syria*. Dostupné z: 51

http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_175.pdf

Reuters. (2019, September 4). *Dozens protest against Chinese influence in Kazakhstan*. U.S.: Reuters. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-kazakhstan-china-protests-idUSKCN1VP1B0>

RFE/RL's Kazakh Service. (2019). *Kazakh Sinologist Jailed For Treason, Stripped Of Citizenship*. Radio Free Europe / Radio Liberty. Dostupné z <https://www.rferl.org/a/kazakh-sinologist-jailed-for-treason-stripped-of-citizenship/30217549.html>

Roberts, S. (2015). *The Ukraine conflict and the future of Kazakhstan's multi-vector foreign policy*. PONARS Eurasia Policy Memo, 388, 1-6.

Ramani, S. (2015) *The Emerging China-Kazakhstan Defense Relationship. What was once an adversarial relationship is giving way to a strategic partnership*. The Diplomat. Dostupné z <https://thediplomat.com/2015/12/the-emerging-china-kazakhstan-defense-relationship>

Sciorati, G. (2021). *Looking East? An Analysis of Kazakhstan's Geopolitical Code after Participation in China's Belt and Road Initiative*. Dostupné z https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/books/978-88-6969-551-3/978-88-6969-551-3-ch-11_gBCjzze.pdf

Sullivan, C. J. (2019). *End of an Era? Kazakhstan and the Fate of Multivectorism*. In *Kazakhstan and the Soviet Legacy* (pp. 31-50). Palgrave Macmillan, Singapore. Dostupné z https://www.researchgate.net/profile/Jean-Francois-Caron-3/publication/332025866_The_Contemporary_Politics_of_Kazakhstanisation_The_Case_of_Astana%27s_Urbanism/links/604c273aa6fdcccfee79cec2/The-Contemporary-Politics-of-Kazakhstanisation-The-Case-of-Astana-Urbanism.pdf#page=41

Statistický úřad Republiky Kazachstán. (2019). *Foreign trade of the Republic of Kazakhstan 2014-2018*. Dostupné z <https://stat.gov.kz/api/getFile/?docId=ESTAT331597>

Statistický úřad Republiky Kazachstán. (2022). *Foreign trade of the Republic of Kazakhstan 2017-2021*. Dostupné z <https://stat.gov.kz/api/getFile/?docId=ESTAT471033>

TASS. (2018). *Лавров: многовекторная политика Казахстана соответствует подходам России в мировых делах*. TASS. Dostupné z <https://tass.ru/politika/5890932>

TASS. (2020). *Baiterek project to contribute to Baikonur spaceport's revival, says Roscosmos*. TASS. Dostupné z <https://tass.com/science/1184201>

Tiezzi, S. (2016, February 24). *China's Foreign Trade Dropped 8 Percent in 2015*. The Diplomat. <https://thediplomat.com/2016/02/chinas-foreign-trade-dropped-8-percent-in-2015/>

Tokayev, K. (2019). *Speech by President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev at the Inauguration ceremony — Official website of the President of the Republic of Kazakhstan*. Akorda.kz. Dostupné z <https://www.akorda.kz/en/speech-by-the-president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-at-the-inauguration-ceremony-26102635>

Tokayev, K. (2020a). *Concept of the Foreign Policy of the Republic of Kazakhstan for 2020–2030*. Dostupné z https://www.akorda.kz/en/legal_acts/decrees/on-the-concept-of-the-foreign-policy-of-the-republic-of-kazakhstan-for-2020–2030

Tokayev, K. (2020b). *Decree of the President of the Republic of Kazakhstan no. 280 - On the Concept of the Foreign Policy of the Republic of Kazakhstan for 2020–2030*. Dostupné z

https://www.akorda.kz/en/legal_acts/decrees/on-the-concept-of-the-foreign-policy-of-the-republic-of-kazakhstan-for-2020-2030

Tokayev, K. (2022). *President of Kazakhstan Kassym-Jomart Tokayev held a meeting with President of the Russian Federation Vladimir Putin*. Dostupné z: <https://www.akorda.kz/en/president-of-kazakhstan-kassym-jomart-tokayev-held-a-meeting-with-president-of-the-russian-federation-vladimir-putin-28103954>

Turebekova, A. (2015). *Kazakhstan, China Strengthen Defence Cooperation - The Astana Times*. The Astana Times. Dostupné z <https://astanatimes.com/2015/10/kazakhstan-china-strengthen-defence-cooperation/>

UN Press. (2014). *General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region* | UN Press. UN Press. Dostupné z <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>

Vanderhill, R., Joireman, S. F., & Tulepbayeva, R. (2020). *Between the bear and the dragon: multivectorism in Kazakhstan as a model strategy for secondary powers*. *International Affairs*, 96(4), 975–993. <https://doi.org/10.1093/ia/iaa061>

Vielmini, F. (2019). *Foreign Policy Challenges for a Post-Nazarbayev Kazakhstan*. *Monitoring Central Asia and the Caspian Area*.

Vishnevskaya-Mann, A. (2018). *Providing Security along the Silk Road: Bridging the Russian and Chinese Security Concerns in Central Asia*. *L'Europe en formation*, (1), 131-142.

Vláda republiky Kazachstán. (2020). *On the draft Decree of the President of the Republic of Kazakhstan "On the signing of the Treaty between the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation on military cooperation"*. Dostupné z <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P20000000665>

Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. McGraw-Hill.

Weitz, R. (2014). *Refworld | Kazakhstan Responds to Ukraine Crisis*. Refworld. Dostupné z <https://www.refworld.org/docid/5332b98b4.html>

Wivel, A., & Paul, T. V. (2020). *Soft Balancing, Institutions, and Peaceful Change*. *Ethics & International Affairs*, 34(4), 473-485.

Yu. A. Davydova, & E. V. Kargapolova. (2022). *Cooperation between Russia and Kazakhstan as a Vector of Eurasian Integration*. *Евразийская Интеграция: Экономика, Право, Политика*, 16(2), 51–59. Dostupné z <https://doi.org/10.22394/2073-2929-2022-02-51-60>

Yuneman, R. A. (2020). *Kazakhstan and the Eurasian Economic Union*. *Russia in Global Affairs*, 18(4), 37-55.

Xi, J. (2013). *Work Together to Build the Silk Road Economic Belt and The 21st Century Maritime Silk Road*. Dostupné z https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/201705/t20170527_678618.html

Abstrakt

Bakalářská práce je případovou studií zabývající se analýzou aplikace multivektorového přístupu v zahraniční politice, případem je zahraniční politika Kazachstánu v letech 2014—2021, konkrétně ve vztazích s Ruskou federací a Čínskou lidovou republikou. Hlavním cílem práce je analýza vztahů mezi Kazachstánem a zkoumanými zeměmi, a to pomocí rámce multivektorového přístupu k zahraniční politice. Práce popisuje význam pojmu multivektorismus a snaží se vysvětlit tento pojem pomocí realistické teorie mezinárodních vztahů. Poté se práce věnuje přístupu Kazachstánu k multivektorové politice, důraz je kladen zejména na specifika kazachstánského přístupu a pohledy jednotlivých prezidentů nezávislého Kazachstánu od roku 1992. Následná analýza je provedena pomocí popisu nejdůležitějších faktorů, ovlivňujících jednotlivé oblasti zahraničních vztahů Kazachstánu se zkoumanými zeměmi. V analýze bylo zjištěno, že se Kazachstánu daří plnit cíle multivektorového přístupu, zejména pak vyvažovat vlivy jednotlivých zainteresovaných zemí. V tomto období se podařilo Kazachstánu posílit vztahy jak s Ruskem, tak i s Čínou i přes jednotlivé překážky, které mohly potenciálně ovlivnit diskurz zahraniční politiky Kazachstánu. I přesto je však v zájmu Kazachstánu nutné být opatrný ve vztahu k těmto mocnostem, jejichž zájmy by mohly ohrozit neutralitu multivektorového přístupu.

Klíčová slova: multivektorismus, Kazachstán, Ruská federace, Čína, mezinárodní vztahy, anexe Krymu, zahraniční politika

Abstract

The bachelor's thesis is a case study dealing with the analysis of the application of the multi-vector approach in foreign policy, the case being the foreign policy of Kazakhstan in the years 2014—2021, specifically in relations with the Russian Federation and the People's Republic of China. The main goal of the work is the analysis of relations between Kazakhstan and the countries under research, using the framework of a multi-vector approach to foreign policy. The thesis describes the meaning of the term multivectorism and tries to explain this term using the realistic theory of international relations. After that, the work is devoted to Kazakhstan's approach to multi-vector politics, the emphasis is placed especially on the specifics of Kazakhstan's approach and the views of individual presidents of independent Kazakhstan since 1991. The subsequent analysis is carried out using descriptions of the most important factors influencing individual areas of Kazakhstan's foreign relations with the respective countries. In the analysis, it was found that Kazakhstan succeeds in fulfilling the goals of the multi-vector approach, especially in balancing the influences of individual interested countries. During this period, Kazakhstan managed to strengthen relations with both Russia and China despite individual obstacles that could potentially affect the discourse of Kazakhstan's foreign policy. Even so, it is necessary in the interest of Kazakhstan to be careful in relation to these powers, whose interests could threaten the neutrality of the multi-vector approach.

Keywords: multivectorism, Kazakhstan, Russian Federation, China, international relations, annexation of Crimea, foreign policy